

Agenti nacistických bezpečnostních složek Gestapa a Sicherheitsdienstu ve službách StB

(Kurt Wilfer a ti druzí.)

Dalibor Státník

Spolupráce s bezpečnostními orgány totalitního režimu, na jehož udržení se tyto složky tak významně podílejí, je jistě zavrženíhodná. Agenti a další typy tajných spolupracovníků¹⁾ se podíleli na institucionalizaci moci, s níž ovšem většinou vnitřně nesouhlasili. To je ovšem paradox jen zdánlivý.

Doba po druhé světové válce je pro nás už v mnohém nepochopitelná. Válka a její vyústění byly všudypřítomné. Vše bylo posuzováno prizmatem bezprostřední zkušenosti a nedávná minulost i budoucnost světa byly oproti dnešku vnímány naléhavěji a vyostřeněji. Vzpomínky byly příliš čerstvé. Německo, zdánlivě bezpodmínečně poražené, vzbuzovalo obavu i snahu využít své oslabení k odstranění letitého česko-německého antagonismu. V předvolební kampani r. 1946 se národní socialisté předháněli s KSČ ve svém protiněmectví.

V Československu byly po skončení války a etablování nové moci vyhodnoceny jako nepřátelské ty aktivity a osoby, spojené ze západními spojeneckými velmocemi, tedy nekomunistickými politickými stranami, tak jak vyplývalo z ovládnutí bezpečnostních složek KSČ.

Tento proces je dnes poměrně známý a mnohokrát popsáný v odborné literatuře, neboť se jednalo o jeden z předpokladů hladkého průběhu převzetí moci komunisty v únoru 1948 paralyzováním akceschopnosti ostatních politických subjektů. Kromě tohoto rozkladného poslání vykonávala Státní bezpečnost a zpravodajské služby minimálně jeden úkol, jehož význam a snad i „morální“ hodnota se jeví i po letech spíše pozitivní. Jistě odvážné tvrzení, jedná-li se o komunistickou bezpečnost, ale pokusíme se je doložit.

Košickým vládním programem bylo v důsledku rozbití republiky, okupace českých zemí a výsledku druhé světové války nově formováno a formulováno politické paradigma obnoveného Československa. Jedním z bodů, na nichž se legálně působící politické subjekty shodly, bylo provedení tzv. národní očisty od kolaborantů a zrádců, jak byly definovány dekrety prezidenta republiky.

V praxi to znamenalo zřízení retribučního soudnictví (mimořádných lidových soudů), Národního soudu, trestních nalézacích komisí při okresních národních výborech a čestných soudů při různých organizacích, před něž byly postaveny osoby, které se ve smyslu příslušných zákonných norem provinily proti republice a národní cti.

Důkazní řízení, jako výslechy dotyčných osob a svědků, shromáždění doličného písemného materiálu, které sloužily jako podklady a doplňky trestního oznámení pro státní žalobce, prováděly bezpečnostní složky, tj. Státní bezpečnost, zemské odbory bezpečnosti při Zemských národních výborech v Praze a Brně (ZOB) a zpravodajský odbor Ministerstva vnitra.

Vedle potrestání příslušníků Gestapa, Sicherheitsdienstu (SD) a členů bývalých fašistických stran, docházelo i k desauování a odstraňování bývalých vlivných osob spjatých s předmnichovským režimem, ať již politicky či hospodářsky angažovaných. Retribuce se stala „politikem“, což si již současníci namnoze uvědomovali. Mnohé rozsudky Mimořádných lidových soudů byly ve vzájemném nesouladu, nakolik se soudci snažili o objektivní či naopak subjektivní posuzování viny a trestu jednotlivých osob -

v podmínkách nezávislé justice to bývá pravidlem - což vyvolávalo zlobnou reakci především komunistů na nízké tresty či dokonce zproštění viny prominentů, jako např. členů protektorátní vlády. Komunisté napadali údajně zkorumpovanou „drtinovskou“ justici. V tisku se množily případy kolaborantů, kteří byli od potrestání zachráněni politickou ochranou té či oné strany. Také z tohoto důvodu bylo na jaře r. 1948 obnoveno retribuční soudnictví, ale v podstatě s minimálními výsledky.

Retribuční vězni, kteří byli odsuzováni k výkonu trestu v pracovních oddílech a žili v poměrném klidu na odloučených pracovištích, se v této době dostali opět do centra pozornosti Státní bezpečnosti. Spíše než v souvislosti s obnovenou retribuicí, jejíž platnost byla ostatně prodloužena jen do konce r. 1948²⁾, se jednalo o průvodní jev stupňující se studené války.

Zjednodušeně řečeno, nově instalovaný režim se obával nejen demokratického exilu a jeho aktivit, mnohdy nejen politických, ale také zpravodajských, ale stejně tak i poraženého fašismu a jeho exponentů. Studená válka se navenek manifestovala jako excitovaný ideologický střet, v němž kromě jiného hrály svou roli poválečné osudy představitelů nacistického Německa v nových německých státech. Těžko posoudit, do jaké míry byla oprávněna obava Československa a v Československu, kterou sdíleli zřejmě nejen představitelé moci, z aktivit odsunutých sudetských Němců a především bývalých příslušníků nacistických bezpečnostních a zpravodajských složek, kteří působili za války na území Protektorátu a na Slovensku. Na začátku stála představa, že řada bývalých nacistů byla převzata západními tajnými službami a samotnou Gehlenovou organizací.³⁾ Z tohoto důvodu a také proto, že líčení před mimořádnými lidovými soudy bylo mnohdy vedeno z důvodu krátkého časového odstupu povrchně a bez důkladných znalostí souvislostí nacistického bezpečnostního a zpravodajského aparátu, byli retribuční vězni německé národnosti a kolaboranti z řad Čechů od r. 1948 postupně soustřeďováni ve věznicích a převáženi k hloubkovým výslechům do Hradce Králové.

Rekonstrukci „starých sítí Gestapa a SD“ prováděla neblaze proslulá „náhodská komise“, která stojí u počátků velkých politických procesů s představiteli KSČ. Na začátku padesátých let podle sovětského vzoru druhé poloviny třicátých let a pod přímou inspirací a z návodu sovětských poradců dochází k hledání zrádců mezi vedením strany. Výsledky mnohých nacistických prominentů byly nasměrovány také ke kompromitaci komunistů za okupace.⁴⁾

Retribuční vězni se snažili dosáhnout výhod, především předčasného propuštění, a proto, jak záhy konstatovaly samy kontrolní orgány ministerstva vnitra, vypovídali podle přání vyšetřovatelů.⁵⁾ Nabízeli se, že po propuštění budou v západním Německu, kam měli být odsunuti, pracovat pro československou rozvědku. Nabízeli oživit své bývalé kontakty. Mnohým se jejich hra zdařila.

Dokladem může být medializovaná a morálně odsuzovaná skutečnost, že v 50. a 60. letech ČSR využívala ve svůj prospěch bývalé válečné zločince J. Tuttera, E. Hitzegrada a M. Rostocka.⁶⁾

V tomto případě se jednalo o aktivity rozvědky, tzv. I. správy ministerstva vnitra. V našem článku se však chceme zaměřit na agenty, které využívala kontrarozvědka, složka Státní bezpečnosti, která působila na území státu ať již proti vnějšímu či vnitřnímu protivníkovi. Tedy jednak proti rozvědkám kapitalistických států působících na území ČSR, jednak proti domácím odpůrcům komunistického režimu.

V 50. a 60. letech snad ještě nemůžeme zcela přesně hovořit o disentu. V pounorovém období se jednalo o ozbrojené skupiny, převaděče, osoby napojené na agenty chodce apod. Později např. o nespokojené stolní společnosti, tvořené převážně lidmi spojenými nejen s předúnorovými předmnichovskými poměry. Dobově byli podle sovětského vzoru

nazývání „bývalými lidmi.“⁷⁾ Převládala mezi nimi zcela pochopitelná nespokojenost s novými hospodářskými a z toho plynoucími sociálními, společenskými a v neposlední řadě kulturními důsledky.

Z těchto tzv. bývalých lidí se však vyčleňovala početně nevýrazná, ale agilní společenská skupina, ba světonázorová platforma, která se ztotožnila s obdobím nacistické okupace, která jí umožnila parazitovat na tehdejších poměrech. Jedná se o český fašismus a české fašisty.⁸⁾

Za okupace se vyžívali v tiskových denunciacích, výtržnostech proti rivalům z řad Národního souručenství a ostatních protektorátních organizací a to zcela zásadně a vždy pod vlajkou antisemitismu.

Nebyli pouhými kolaboranty. Mnozí z nich šli ještě dále, když se stali konfidenty Gestapa a Sicherheitsdienstu. Je samozřejmé, že konfidenti těchto složek se nerekrutovali jen z přesvědčených fašistů. Ti spíše pracovali pro oddělení Gestapa, které se orientovalo na české pravicové složky (tedy na fašistické organizace, z nichž většina nebyla nikdy povolena a jejichž existence byla odvozena od blahosklonnosti německých úřadů) nebo nekomunistický odboj. Asi obtížněji by obstáli v ilegálních strukturách komunistické strany, kam Gestapo vysílalo komunisty, které získalo ke spolupráci.

Zpravodajský průnik do tzv. nepřátelského prostředí je možno provést jednak technickými prostředky a úkony (to jsou ty známé odposlechy, prověrka korespondence, tajné domovní prohlídky aj.) jednak pomocí agentury. To znamená prostřednictvím lidí, kteří mají přístup do zájmového prostředí, tzv. nepřátelské báze, pro kterou musí být zcela důvěryhodnými. Praxe všech tajných služeb jsou v lecčem podobné a využívají pro své účely právě takové osoby. Ovšem s tím podstatným rozdílem, že v demokratické společnosti jsou i tajné služby, jejich agenti a metody pod společenskou kontrolou. Neměli by se stát, na rozdíl od československé skutečnosti 50. let, hrozbou svému okolí. A i když bývalí fašisté byli úkolováni především do „svého“ prostředí, byli jistě nebezpečím i pro demokraticky a kriticky smýšlející občany.

Proto StB využívala k proniknutí do společnosti amnestovaných fašistů právě lidi z jejich středu. Mnozí z fašistů odsouzených mimořádnými lidovými soudy byli v polovině 50. let propuštěni a začali se opět pravidelně scházet v hospodách, jak bylo ostatně typické pro český spolkový život a zejména pro český fašismus, který je do značné míry „pivní“ záležitostí. Právě do těchto stolních společností byli spolupracovníci StB vysíláni, aby monitorovali jejich hovory, ale také možné kontakty s jejich bývalými řídicími pracovníky a zvláště s těmi, kteří žili v západním Německu. Na počátku stála premisa, podle níž v německé rozvědce, tzv. Gehlenově organizaci, působí bývalí příslušníci Gestapa a SD, kteří byli činní v Protektorátu a pokusí se k agenturnímu průniku na naše území využít svých bývalých konfidentů a rezidentů. Z hlediska komunistické Státní bezpečnosti v období studené války padesátých let bylo důležité tyto možné kontaktní osoby agenturně obsadit, ba získat pro spolupráci.

Vidíme, že se jednalo o několikery zájem bezpečnosti. Jednak šlo o kontrolu osob, kteří by v Československu mohly sloužit západoněmecké, event. jiné západní rozvědce, jednak o agenturní proniknutí do etablovaných se politických poměrů západoněmecké společnosti a v neposlední řadě „jen“ o sledování stolních společností fašistů snad pro „jistotu“, event. z důvodu jejich prověrky.

Tento článek si v žádném případě neklade nárok ani na částečné postižení a vylíčení všech těchto pokusů a mnohdy snad i zpravodajských her, ani na zobecnění těchto jevů a jejich výklad. Pokusil jsem se jen o interpretaci několika lidských osudů z této doby a

ještě spíše o ilustraci výše popsaných jevů.

K objektivnějšímu pohledu nám zatím chybí detailní znalosti Gehlenovy organizace a obdobných služeb ostatních demokratických států v době studené války a jejích akcí, a to alespoň na takové úrovni, jak jsou dnes známy a přístupny materiály a činnost československých zpravodajských složek po r. 1945.

Bývalé fašisty, konfidenty a pracovníky SD a Gestapa získávala Státní bezpečnost ke spolupráci na základě jejich dřívější činnosti, tedy na základě kompromitujících materiálů z jejich minulého života. Mnozí z nich však spolupracovali s nadšením a ochotou, protože se jednalo o jedince, pro které udávání a špiclování bylo smyslem života a příliš nerozlišovali pro koho a proti komu pracují. Je příznačné, že již v době liberalizace společnosti v druhé polovině 60. let si StB stále zřetelněji uvědomovala rozporuplnost - morální i efektivní- této agentury a snažila se jí zbavit.

Dílčí rozbor jejího stavu z poloviny 60. let, který se vrací do minulosti, nastoluje mnoho pochybností. Musíme si uvědomit, že svět slavil teprve dvacáté výročí ukončení války (a jen pro srovnání, vyhlášení výjimečného stavu v Polsku v prosinci r. 1981 je dodnes předmětem soudních sporů) a její následky byly stále ještě předmětem politického zájmu.

Z pohledu tehdejšího pracovníka Státní bezpečnosti neměly těsně po válce mnohé zpravodajské a bezpečnostní orgány, resp. někteří jejich pracovníci, zájem na odhalení konfidentské sítě SD, Gestapa a Abwehru.⁹⁾ Tomu by odpovídala i poválečná praxe, kdy si výslechové protokoly sepisovaly vězněné osoby po vzájemné poradě. Řada bývalých konfidentů i příslušníků bývalých nacistických zpravodajských služeb byla odsouzena k nízkým trestům, „nebo u osob s vysokými i absolutními tresty byly tyto propuštěny na svobodu jen proto, že přijali nabízenou spolupráci s orgány MV. Kolik lidí se takto přímo vetřelo do agenturní sítě StB, kde poznali formy a metody agenturní operativní práce, zaměření orgánů StB atd. Při tom až na malé výjimky se tito lidé v agenturní práci neosvědčili a výsledky jejich spolupráce na odhalování bývalých nacistických zpravodajských sítí byly nepatrné. Celá řada těchto tzv. spolupracovníků na základě kompromitací dublovalo a zrazovalo naše zájmy jiným rozvědkám. Tak se stalo, že celá řada bývalých konfidentů zůstala buď málo nebo vůbec nepotrestána za svou udavačskou činnost v okupaci. U celé řady bývalých konfidentů jsme dokonce zjišťovali při vyšetřování nové skutečnosti z jejich okupační činnosti, o kterých nikdy nevyprávěli nebo se na ně záměrně tehdy nikdo neptal.“

K této analýze její autor mjr. Jan Kadlec ze 4. odboru II. správy MV dospěl především díky nejasnostem ohledně Kurta Wilfera. „Na závěr se vnucuje položit si několik otázek. Proč a z jakých důvodů byl Kurt Wilfer alias ing. Havlíček odsouzen v roce 1948 pouze pro propagaci nacismu-fašismu, když tehdejší bezpečnostní orgánové znali trestnou činnost Wilfera, ale naproti tomu byli odsouzeni k trestu smrti a popraveni konfidenti SD František Eliášek, Miroslav Vondráček, Arnošt Živnůstka, kteří byli řízeni ve své udavačské činnosti právě Wilferem a Wilfer byl použit proti nim jako hlavní svědek u MLS, který je usvědčoval? Z jakých důvodů zůstal Wilfer v ČSR v revoluci 1945, když k útěku měl ty nejlepší podmínky, nehledě již k tomu, že to byl jeden z nejzkušenějších zpravodajských orgánů SD? Co ho vedlo k tomu, že již ve vyšetřovací vazbě a ve výkonu trestu nabízel orgánům MV své služby? Wilfer se skutečně také do agenturní sítě StB v roce 1952 dostal a ačkoliv jeho spolupráce nepřinášela konkrétní výsledky a bylo několikrát zjištěno, že je alibista a v podezření z dublování, zůstal prakticky v aktivní agenturní síti StB až do jeho zatčení v červnu 1965. To jsou ovšem otázky velmi závažné a pro naši agenturní práci velmi poučné, na které však ani současné vyšetřování akce nemůže dát doposud uspokojivou odpověď. Jedno je však jisté, t.j. že podobní zkompromitovaní lidé do naší agenturní sítě nepatří. Jejich zájem byl, aby se tak

*zachránili nebo zlehčili svou vinu z hlediska jejich trestního postihu. Vyšetřování a realizace trestné činnosti Kurta Wilfera alias ing. Havlíčka a spol. z doby okupace potvrdilo, že je politicky správné i v současné době pokračovat v odhalování okupační činnosti osob nejen u nás, ale i osob žijících v zahraničí.*¹⁰⁾

Jednalo se o shrnutí a zobecnění dřívějšího podezření vůči K. Wilferovi a indicií, které nasvědčovaly jeho mimořádným zpravodajským aktivitám jako příslušníka pražského SD, která celá léta tajil nebo jim nebyla věnována dostatečná pozornost a nebyly řádně vyhodnoceny. Mnohá svědectví nakonec přivedla Státní bezpečnost k jeho sledování, „rozpracování“ a posléze zatčení a podání trestního oznámení a předání soudu, formálně až během roku 1965.¹¹⁾ Přeměna K. Wilfera od agenta StB k osobě sledované, či zájmové měla proběhnout pokud možno nenápadně, dokonce mělo být pokračováno v agenturních schůzkách, aby „nebylo narušeno další opatření“.

Podezření, že spolupracovník K. Wilfer zatajuje skutečnou pravdu o své činnosti v době okupace, nabylo naprosto konkrétních obrysů po té, co Státní bezpečnost provedla únos Nikifora Horbanjuka ze západního Německa v 1958. Čin jistě ohavný (ale nikoliv neobvyklá metoda tajných služeb), ovšem spolu s Antonínem Klečankem se jednalo o jednoho z nejnebezpečnějších konfidentů - rezidentů, který ve službách SD a pod přímým řízením K. Wilfera řídil řadu dalších agentů, celou agenturní síť. Tak již zpráva z 8.ledna 1962 uvádí, že na základě Horbanjukových výslechů byla zjištěna nová fakta a poznatky o Wilferově činnosti.

„Tyto poznatky s předchozími zprávami dokumentují, že činnost Wilfera nebyla dosud plně objasněna a prošetřena. Studium dalších dokumentů přesvědčivě ukazuje šíři zpravodajské činnosti a zájmů Wilfera jako orgána SD. Dokazuje dále, že řídil rozsáhlé rezidentury. Někteří členové těchto rezidentur mají charakter válečných zločinců nebo ze strachu před následky - trestem, spáchali sebevraždu nebo byli odsouzeni k dlouholetému těžkému žaláři. Proto, že činnost Wilfera nebyla v plném rozsahu známa a jak se jeví, ani objektivně vyšetřena, byl odsouzen pouze na 5 let žaláře pro propagaci nacismu. Wilfer se jeví jako nejinformovanější osoba v problematice SD nejen na území tzv. Protektorátu, ale i na Slovensku. Proto mu byla dána možnost formou spolupráce s MV k objasnění vlastní činnosti a proniknutí do dosud neodhalených sítí SD, jako důležité báze západoněmecké rozvědky. Wilfer této možnosti nevyužil a pokračoval v zamlžování vlastní okupační činnosti. Naopak je důvodné podezření, že během spolupráce s orgány MV byl ve spojení s americkou rozvědkou. Podle poznatků předaných nám bezpečnostními orgány NDR měla být u zatčeného rezidenta americké rozvědky nalezena poznámka o tom, že Wilfer je veden jako jejich spolupracovník. K této zprávě však nebylo získáno více poznatků. Toto podezření zesiluje další poznatek předaný I. správou MV, že Wilfer byl zadržen na hranicích, ale na intervenci Američanů byl propuštěn. K tomu došlo, když byl ilegálně vysazen do NSR. Rovněž nedoznal-zamlčel, že při této příležitosti byl v Berlíně.“

Proto snad chápeme povzdech: *„Zpravodajské využití jeho osoby bylo až dosud neúčelné“*. Je přitom klíčovou osobou, která zná rezidenty a konfidenty Gestapa a SD, kteří žijí na území ČSSR a tvoří *„v současné době zvláště nebezpečnou bázi americké a západoněmecké rozvědky.“*

Abychom se dověděli, kdo byl onen Kurt Wilfer-Havlíček, musíme se v našem příběhu posunout dlouho před válku.

Víme, že patřil mezi vedoucí úředníky SD v Praze, který řídil špičkové agenty SD a výraznou měrou se podílel na úspěšných zásazích proti domácímu odboji. Na sklonku války byl zatčen na útěku z Prahy.¹²⁾ Odsouzen byl až v rámci obnovené retribuice po únoru 1948 k pětiletému vězení, v podstatě pro pouhý vztah k SD než pro podíl na konkrétních zločinech.¹³⁾ K. Wilfer se hájil poměrně obratně, využil řadu svědeckých

výpovědí ve svůj prospěch, kdy mu různí lidé, ale nikoliv „bona fide“ ani spontánně, dosvědčovali četné intervence v prospěch českých lidí ať se již jednalo o získání lepšího bytu, zachování firmy či přímo intervence ve prospěch vězňených osob a záchrany života.¹

⁴⁾ Tato písemná svědectví byla vyfabrikována, předem sepsána Wilferovou snoubenkou a pozdější manželkou I. Janečkovou. Ta vskutku se svým mužem zakoušela dobré i zlé a neopustila jej ani v jeho těžkých chvílích. Později, v 60. letech, kdy byl její manžel opět zatčen a stanul podruhé před soudem, se přiznala, že dílem podle motáků, které jí Wilfer posílal z vazební věznice u mimořádného lidového soudu (prostřednictvím manželky A. Bankeho, rovněž spolupracovníka SD), dílem samostatně, obcházela různé adresy a osoby, na nichž vymáhala dobrozdání o Wilferově bezúhonnosti, ba pomoci českým lidem.¹⁵⁾

Svou činnost v SD zlehčoval tím, že byl k této organizaci povolán jako „Kriegsdienstverpflichteter“, tedy téměř mobilizován proti své vůli a to navíc do VI oddělení RSHA tedy tzv. Ausland SD, která byla rozhodnutím mezinárodního tribunálu v Norimberku vyjmuta z výčtu zločineckých organizací, kam ovšem spadala „vlastní“ SD - tedy III. oddělení RSHA, kde ve skutečnosti Wilfer působil.¹⁶⁾

Obhajobu dále postavil na faktu, že nebylo „zjištěno ničeho, čím bych se provinil vůči českému národu“ a dále, že „sám jsem neměl vlastního konfidenta“ a že prověřoval nanejvýše německé státní příslušníky v protektorátních úřadech. Přitom již při přelíčení bylo známo, že mezi jeho zpravodajské spolupracovníky, které řídil, patřili kromě jeho bývalého spoluvězně z Terezína J. Kýra i ředitel Melantrichu A. Banke a především konfidentská „esa“ A. Klečánek a N. Horbanjuk, o jejichž skutečné činnosti se díky jejich útěku před koncem války z Prahy do Německa a Protektorátu do Německa těsně po válce zřejmě nic bližšího nevědělo.

Wilfer při přelíčení uvedl, že v SD „jsem se nikdy nestal vedoucím žádného oddělení a ani odbočky.“ Odsouzen byl tedy v podstatě jen za své členství v SD, neboť soud vycházel z poslání SD jako takového v mechanismu utlačovacího okupačního aparátu, kdy mu bylo jasné, že se musel na mnoha opatřeních proti českému národu podílet.¹⁷⁾

Kurt Wilfer - život a „dílo“

K. Wilfer se narodil se 1. 8. 1909 v příhraničním saském městečku Adorfu.¹⁸⁾ Pocházel z chudé, sociálně demokraticky orientované, evangelické rodiny.¹⁹⁾ Jeho otec odešel v 18 letech z rodné Aše do Hamburku, kde se stal lodním pekařem a po neklidných sedmi námořnických letech se v r. 1906 jako 25 letý muž usadil „na pevnině.“

Po ukončení 4 tříd střední školy nastoupil mladý Kurt na vyšší státní školu pro textilní průmysl v Aši, která byla mnohem blíže jeho rodišti než obdobná říšskoněmecká škola podobného zaměření v Kamenici. V Aši navíc žili příbuzní, u nichž mohl zůstat na stravu a byt. Studia, která zahájil v září 1924 a ukončil v r. 1928 byla ovlivněna dílčími krizemi v Německu a nezaměstnaností jeho otce. Podle svých vlastních slov za celou tuto dobu nebyl v Aši „v žádné hospodě, ani kavárně, na žádné zábavě...toliko za celá dlouhá čtyři léta 20-25 krát v biografu“. Tím se však život mladého Wilfera ovšem výrazně neodlišoval od jiných lidských osudů té doby. Po absolutoriu školy, která však nebyla oprávněna udělovat inženýrské diplomy,²⁰⁾ působil zprvu jako bezplatný volentér v Adorfské firmě Textilia. S tímto názvem, jako jistým Wilferovým resentimentem - a nikoliv jediným, jak později ukážeme na kontinuitě jeho „zpravodajského“ jména - se v jeho životě setkáme ještě jednou, a to v protektorátní Praze, kdy pod touto krycí adresou působila kancelář SD, kterou vedl.

Hospodářská krize, která obzvláště těžce postihla textilní průmysl, zabránila Wilferovi ve vybudování jistého postavení. Z těchto nezakotvených lidí, jako byl K. Wilfer,

pocházeli jeho oddaní stoupenci a souputníci. Nacionálně socialistická revoluce dala mnohým „parvenue“ možnost společenského zařazení a vyniknutí.

K. Wilfer měl po otci československé státní občanství a v 1930 byl povolán do československé armády, což pro něj znamenalo východisko z neutěšené sociální situace.

Tento moment se však stal zároveň vsutku osudným mezníkem jeho života. Ještě před nástupem k 8. dělostřeleckému pluku v Opavě 1. 10. 1930 byl kontaktován agentem Abwehru Bruno Schatzem, který jej přiměl ke spolupráci, když již pro něj pracovali Kurtův starší bratr a otec.

Wilfer sám o tom po letech hovoří takto: „V důsledku své bídy byl jsem jako devatenáctiletý mladík využit důstojníky ASTu pro jejich špionážní záměry proti ČSR s příslibem, že můj otec i já obdržíme dobré zaměstnání.“⁽²¹⁾

Bruno Schatz byl člověk československým úřadům známý jako pracovník Abwehru, případ rodiny Wilferových byl jedním z důkazů, že „vyhledává ve zněmčeném území Čech (jedná se o dobové české národovecké pojetí národnostní otázky - pozn. DS) osoby, které by byly ochotny a hlavně pak schopny pracovat pro říšskoněmeckou zpravodajskou službu...“⁽²²⁾ Upozorňujeme, že se jedná o rok 1932, tedy ještě o „výmarské“ Německo.

Začátek roku 1932 nebyl pro svobodníka československé armády Kurta Wilfera příznivý. Nevíme, jak oslavil příchod Nového roku (věděli to však Ašští četníci, kteří jej nepřetržitě sledovali od 25. prosince 1931), v němž vrcholila světová hospodářská krize, která Wilferovi posloužila jako jisté alibi pro jeho činnost - rodina byla alespoň trochu finančně zajištěna z peněz Abwehru. Jisté je, že spolu s bratrem a otcem byl zatčen 4. ledna a následně vyslýchán na četnické stanici v Aši. Mladý Wilfer se však nevzdával snadno. Den po svém zatčení se pokusil o útěk, využiv nepozornosti unaveného střežícího četníka. Na tomto místě však musíme dát slovo dobovému dokumentu: „...skočil bleskurychle (K. Wilfer - pozn. DS) k oknu vedoucímu do dvora budovy, otevřel mžikem vnitřní okno a vyskočil do meziokenního prostoru. Strážmistr Konopík přiskočil rychle a uchopil svobodníka Wilfera ze zadu za blůzu. Svobodník Wilfer stočil se celým tělem doleva a skrčiv se, vyskočil z okna. Strážmistr Konopík nemohl pak celou váhu těla svobodníka Kurta Wilfera udržeti ve vzduchu, což mělo za následek, že Wilfer spadl na dlažbu dvora budovy z výše 5, 20 (metru) a poranil se na zádech a nohou. Po dopadnutí na dlažbu dvora, vzchopil se Wilfer a jal se prchatí otevřenými vraty do ulice Bachgasse a touto dále a vběhl do chodby č. 3, kde byl strážmistrem Konopíkem dostižen.“⁽²³⁾ Doufejme jen, že rekonstrukce události nebyla prováděna.

K. Wilfer byl odsouzen divizním soudem v Plzni 26. 7. 1932 na 4 roky a nejvyšší vojenský soud v Praze tento trest 3. 3. 1933 zvýšil na 7 let. Wilfer se po válce hájil, že informoval jen o záležitostech, které „nepřesahovaly meze vojenských dat, uveřejněných tehdy v čs. vojenském kalendáři.“ Jeho bratr obdržel nižší trest a otec byl docela propuštěn. Z obavy z pokusu o útěk byl Wilfer 4. 3. 1933 přemístěn do vojenské věznice v Terezíně. Odtud byl předčasně propuštěn v důsledku změněné politické situace na základě amnestie z 15. 10. 1938.⁽²⁴⁾

Agent Abwehru B. Schatz byl brzy po Wilferových rovněž dopaden československými úřady. Na jeho dopadení měli podíl Adorfští komunisté, zejména Hans Penzel, který československé straně podal informace o špionáži jednak Wilferovy rodiny (ale zdá se, že až po jejich zatčení), jednak o samotném Schatzovi. Ten však měl větší štěstí než jeho agent K. Wilfer, protože byl zanedlouho vyměněn za jistého československého vězně v Německu.

Nejhůře zřejmě dopadl H. Panzel, který byl 10. 10. 1940 zatčen a za tuto záležitost, „špionáž“ ve prospěch ČSR postaven před nacistický soud.⁽²⁵⁾

K. Wilfer se po návratu domů neúspěšně ucházel o přijetí do státní služby „...u dráhy,

pošty, říšské pracovní služby, pořádkové policie a byl jsem všude odmítán.“ Ocitl se tedy znovu v nezáviděníhodném postavení ztroskotance ba vydědence, stejně jako před svým zatčením. Ale něco se přece jen změnilo. Vždyť mohl být považován na národně socialistického hrdinu, který za ideje obětoval část svého života. A Wilfer si toho byl vědom a jeho sebevědomí vzrostlo. Po druhé do jeho života zasahuje major Schatz, na kterého se obrátil s žádostí o pomoc a který vůči svému bývalému agentovi cítil jistý morální závazek. V té době již nepracoval u Abwehru, učil jako aktivní důstojník na vojenské škole, jistě však všechny své dřívější styky nezpřetrhal.²⁶⁾

Wilferovu situaci zdánlivě definitivně, ve skutečnosti jen na pár let, vyřešilo vypuknutí druhé světové války. Tehdy byl z berlínské ústředny bezpečnostní policie, která již o něm věděla, vyzooměn, aby přijel do Prahy a hlásil se k výkonu služby u tamního SD.

Wilfer byl přidělen do služebny SD - Praha v Lützowově (jindy uváděno Beethovenově, jak se ulice jmenoval od r. 1940, dnešní Opletalově) ulici. V té době nebyl vůbec obeznámen s protektorátními českými poměry. Nikdy předtím nebyl ani v Praze a jeho zkušenosti z předmnichovské republiky se omezovaly na čistě německou Aš a Cheb. Zdánlivě se nejednalo o nejvhodnější volbu, zvláště, když si uvědomíme, že velké slovo v počátcích pražského SD měl ve funkci jeho čestného spolupracovníka profesor německé univerzity a přednosta chemického institutu Konrád (někdy i Erich) Bernhauer. Ten vedl tzv. Dozentamt, jednu ze služeben SD²⁷⁾ a zpravodajsky a „protistátně“ působil již minimálně od druhé republiky spolu s vybraným okruhem studentů, z nichž někteří byli vyznamenáni za své zásluhy Hitlerem při jeho prvním pražském pobytu v březnu 1939.²⁸⁾

O jejich vztahu z počátků pražského SD věděla československá bezpečnost, když těsně po válce pátrala po nezvěstném K. Bernhauerovi a k získání bližších informací byl navržen právě výslech K. Wilfera.²⁹⁾

Nicméně čas měl ukázat, že výběr kádrů byl v tomto případě silnou stránkou jeho představených. Zpočátku sice působil díky výše uvedenému handicapu jako „poslíček“ či spojka mezi úřadovny SD a ostatními policejními složkami, záhy byl pověřen prověřováním Němců, kteří po 1939 nastupovali do protektorátních úřadů. Koncem r. 1940 (a toto datum se snažil po válce Wilfer zpochybnit a posunout) se stal vedoucím Blockstelle v Bolzanově ulici.³⁰⁾

Za polehčující okolnost na svou obhajobu dokonce uváděl vliv SD na prosazení posledního předsedy protektorátní vlády R. Bienerta oproti E. Moravcovi, což byla vskutku jedna z politických her SD.³¹⁾ Přípouští, že na této politice, která byla podle něj vedena ve prospěch českého národa, měl podíl, ale nyní od Čechů sklízí nezasloužený nevděk.

„Kdybych se byl zasazoval o lidi, jako Zenkl, Krajina atd., nebo jejich rodiny, byli by mně v roce 1945 jistě pomohli z vazby tak, jak tomu bylo u dozorců a přednosty tzv. zvláštní věznice na Jenerálce, ježto jsem se však zasazoval o dělníka a malého člověka, musím z vděčnosti seděti dlouhé roky ve vazbě a je se mnou nad to jednáno s tvrdostí, kterou nebylo lze očekávat.“

Oním velitelem Jenerálky byl Otto Walter Rother, který byl v r. 1947 soudem osvobozen.³²⁾ Dále zmínil v této souvislosti příslušníka pražského Gestapa Schilfa,³³⁾ který se mj. jako údajný důstojník Armii krajowej pod krycím jménem „Sobík“, vloudil do několika mládežnických odbojových organizací pod záminkou výcviku ve zbrani (ještě o něm uslyšíme více) a byl MLS odsouzen pouze ke dvouletému vězení.

Wilferova naivita či drzost neznala mezí: *„Doufám však, že nyní, kdy se moc nachází výhradně v rukou lidu, že mne od zástupců toho, mnou podporovaného lidu, bude pomozeno tak, jak to mé zákroky v jeho prospěch zasluhují.“* Jak jsme již uvedli, Státní bezpečnost Kurta Wilfera, podobně jako mnohé jeho druhy, nepustila z okruhu svého

zájmu.

Velitel 1. sektoru Státní bezpečnosti³⁴⁾ 23. 4. 1952 rozhodl o zavázání Wilfera ke spolupráci. V případě odmítnutí, měl být zatčen a podáno na něj trestní oznámení, protože již tehdy vyšly najevo věci (nejsou přesně specifikovány), které nebyly známy v době procesu u mimořádného lidového soudu. Wilferova válečná činnost měla zakládat podstatu trestného činu úkladů o republiku a ohrožení její bezpečnosti, a proto se naskytla možnost obnovy trestního řízení.

Za tímto účelem byla 2. května provedena Wilferova „odluka“ - technický název pro tajné zatčení bez jakéhokoliv formálně právního podkladu - za použití legendy jeho hospitalizace (Wilfer byl v té době vskutku nemocný TBC) a byl převezen do konspirační chaty, kde byl skoro tři týdny vyslýchán (v mluvě Státní bezpečnosti „vytěžován“). Na závěr byl získán ke spolupráci, kterou podepsal 20. května. Není bez jisté zajímavosti, že si zvolil stejné krycí jméno (tedy jméno, pod nímž byl veden jeho svazek a pod nímž je zapsán v registru svazků, jméno, kterým podepisoval své zprávy, pod kterým vystupuje ve zprávách Státní bezpečnosti a které při citacích z těchto textů zachováváme), které používal jako pracovník SD, totiž ing. Otto Havlíček, ale nevyvozujeme z toho zatím příliš mnoho.

Byl tedy získán nikoliv na ideovém základě, ale na základě jeho dřívější činnosti, tedy kompromitujícího materiálu. Státní bezpečnost se jistila i pro případnou Wilferovu „defekci.“ Byl totiž vyslán ilegálně do západního Německa a v r. 1956 se tam např. setkal s jiným významným pracovníkem SD v Praze a po té v Hradci Králové Dr. W. Pffafem. O pár let později ovšem jezdil do NSR zcela legálně jako zaměstnanec velvyslanectví USA.³
⁵⁾ Proto můžeme v návrhu vázacího aktu číst, že „*při podepisování zpravodajského slibu bude fotografován ve společnosti důstojníka SNB.*“ K tomu vskutku došlo a fotografie spolu s negativy jsou přiloženy ve spisu (viz obr. příloha), což je do značné míry ojedinělé.³⁶⁾

A tak mnozí z bývalých konfidentů, s nimiž se po propuštění z vězení stýkal a o kterých měl K. Wilfer přinášet zprávy, byli ovšem sami spolupracovníky StB a předávali zprávy o Wilferovi. S některými těmito Wilferovými „známými“ z doby války se dále setkáme, byla jich vskutku celá řada.

Na počátku 50. let kandidáti spolupráce (neplést s kategorií „kandidát tajné spolupráce“, která udělala tolik nejasností v „lustračním“ zákoně, až musela být z jeho kompetence vyjmuta), prostě ti lidé, o jejichž získání měla Státní bezpečnost zájem, museli napsat dopis veliteli Státní bezpečnosti nebo ministru národní bezpečnosti, v němž sami a „dobrovolně“ nabízejí spolupráci. S tímto postupem jsem se setkal u některých bývalých fašistů a spolupracovníků SD, kteří byli ke spolupráci získáváni ve stejné době. Spolupráce s bezpečností je vnímána jako činnost, jejímž prostřednictvím je možno odčinit okupační minulost, podobně jako práce v těžkém průmyslu a ve výrobě obecně měla plnit úkol „všenápravy“ dřívějších „vykořisťovatelů“ a jejich spojenců.³⁷⁾

Také Wilfer v německy psaném dopisu (i když ovládal češtinu i slovenštinu „slovem a písmem“, jak víme z mnoha dokladů) veliteli StB z 10. května 1952 nabízí své služby. Vycházel přitom z jedné své zpravodajské činnosti, kterou ochotně přiznával a sice kontakty s diplomatickým sborem akreditovaným v protektorátní Praze. Wilfer píše, že poznal práci tzv. diplomatů z kapitalistických zemí „*a mohl bych proto své poznatky a zkušenosti dobře uplatnit proti těmto diplomatům a tak podpořit tábor míru.*“³⁸⁾

K. Wilfer se jako zkušený zpravodajec pokusil při hloubkovém vytěžování své Státní bezpečnost ze stopy po agentech SD k zpravodajským složkám demokratických států. V intencích dobové hysterie a společenské „zakázky“ upozornil na nebezpečí ze strany západních zpravodajských služeb a jejich domácích spojenců. Podle něj totiž čeští

zaměstnanci na konzulátech v Protektorátu často pracovali pro své zaměstnavatele proti Němcům, ačkoliv i ti se je snažili získat ke spolupráci. „...ale tito lidé ve většině případů dávali hodnotnější práci v první řadě svým zaměstnavatelům tj. cizincům a jejich agenturám a německé agentury odbývali zprávami méně důležitými, protože předpokládali, že německé instituce jsou v českých zemích dočasně, že válka skončí a konzuláty zde se zastupitelskými úřady zůstanou a že jejich prostřednictvím sami napomáhají i ke znovuvytvoření ČSR a k osvobození od okupantů. Tak se řada lidí ve snaze pomoci osvobození od okupace stávala zpravodaji ve službách jiných agentur aniž si uvědomovala svoje závazky k těmto agenturám po válce...“, kdy namnoze získali „dobrá místa a jest pochopitelné, že dřívější závazky jsou pro cizí agentury vítanou možností navázati další spolupráci, i když je tato zaměřena proti ČSR a jejímu lidově demokratickému režimu.“³⁹⁾

Wilferova starost o socialistické zřízení v ČSR je opravdu dojemná. Tady Wilfer jednoznačně naznačuje, kde hledat „zrádce a špiony“. Uvedl dokonce jména některých diplomatů, kteří se podle jeho názoru zabývali špionáží. Zřejmě právě postupným dávkováním takovýchto poznatků se udržoval v pozornosti orgánů StB. Jen si vzpomeňme jak dlouho dovedl tuto instituci „udržovat v napětí“ E. Klein ve Štěchovickém případě. Právě podezření československé StB, že se zpravodajské služby USA zmocnily tajných seznamů neodhalených konfidentů Gestapa a SD, které využívají ve svůj prospěch, ji vedla k takovému zájmu o lidi Wilferova typu.

V obsáhlém životopisu, který také v této době, tedy v květnu r. 1952 sepsal, rozehrává struny, na jejichž tóny mohli podle jeho názoru lidé v československé bezpečnosti „slyšet“: „Že se mně nedostalo žádného uznání, mohl jsem v roce 1945, kdy úřady nacházely se ještě výhradně v rukou šovinistických kapitalistů a nacionalistů, ještě chápati, obzvláště, když mé zákroky netýkaly se oněch kruhů, nýbrž chudého lidu. Avšak nyní, kdy se úřady nachází výhradně v rukou lidu, který sám šovinismu vypověděl boj, je mně nepochopitelné, jak to a proč jsem stále ještě pronásledován a to ještě s větší tvrdostí, než předtím. Dostane se mi uznání a bude mít mé utrpení brzy konec?“

Na jiném místě ujišťuje: „Nechci žádnou odměnu pro mé obětování se pro český lid.“⁴⁰⁾ Ve skutečnosti byl poměrně drahý. Během stovek schůzek, které absolvoval (zpočátku se konaly každý týden), vyinkasoval na tehdejší dobu těsně po měnové reformě velké částky, někdy i 600 korun měsíčně, peníze na „tramvajenku“, dále prokazatelně odměnu za získání klíčů od trezoru francouzského vojenského přidělence. V r. 1956 měli u Wilferů v Pecce, žil totiž po léta přes týden odloučen od manželky, která se po válce z Prahy odstěhovala k svému strýci J. Kracíkovi, jistě bohatého Ježíška, protože za splnění úkolů v NSR obdržel 500 Kčs. Kvitance nese datum 12. 12. 1956.⁴¹⁾

Není však možné tvrdit, že Wilfer spolupracoval jen za peníze. Netoužil ani tak po nich jako po bytu, aby mohl v Praze bydlet společně se svou rodinou, což mu však ani Státní bezpečnost nebyla schopna či ochotna zajistit. Wilferova fixace na rodinu, manželku a děti, byla pojistkou před případnou dezercí, právě když byl v listopadu 1956 vyslán do NSR.⁴²⁾

7. května 1952, tedy v době, kdy se opět rozhodovalo o jeho budoucnosti, odpovídal na zadání: „Osoby kompromitované svojí činností v okupaci s SD a Gestapem, jejichž konkrétní činnost neznáte.“ Wilferova myšlenková konstrukce stojí za citaci: „Na tuto otázku bych odpověděl asi tak, že jde převážně o všechny vyšší úředníky všech ministerstev a hospodářských institucí, kteří zůstali ve svých funkcích až do konce války. Odůvodňuji to tím, že praxe byla asi taková, že jakmile se na takovémto místě objevil nový člověk, byl ihned navštíven orgánem SD Leitabschnittu v Praze a přezkoušena možnost jeho spolupráce s SD. Zkoumalo se to na jeho ochotě k různým informacím a nevyhověl-li

takový člověk, byl dříve či později odstraněn a dán tam, kde byl bezvýznamný. Od r. 1942 byli na tato místa dávání postupně pouze lidé prověřeni, že budou dobře spolupracovat s SD a jinými úřady, že to budou lidé loajální a pokud možno oddaní spolupracovníci.“ A dále: „Podle mého názoru pokládal bych za nutné zaměřiti se z hlediska zpravodajského na všechny osoby, které jsou členy KSČ a pracují ve zpravodajštině a prověřovat jejich minulost, hlavně na jejich styky v době okupace a na jejich práci. Lidé, kteří pracovali manuálně ať dobrovolně či totálně nasazení do různých podniků a kteří podávali v práci normální výkony, bych neodsuzoval, protože je pokládám za lidi, kteří měli dobrý poměr k práci, protože to měli v krvi, že to měli vrozené a naučené.“

Vidíme tedy Wilferovu snahu o vzbuzení a udržování československé Státní bezpečnosti a tedy i politických orgánů v pocitu vnitřního ohrožení a nebezpečí, jak odpovídalo potřebě oné doby a vlastně i těmto institucím.

Velmi podstatný je však důvod, proč měla Státní bezpečnost zájem o Wilfera jako svého spolupracovníka. Jeho řídicí orgány v tom měly jasno: *„Havlíček byl verbován proto, aby jeho pomocí byly znovu navázány kontakty s jeho bývalými spolupracovníky a známými osobami a tak kontrolována jejich současná státu nepřátelská činnost. Dále s ním bylo počítáno, aby navázal spojení se svými známými v zahraničí s perspektivou, obrátí-li se na něj někdo se žádostí o spolupráci se západoněmeckou rozvědkou, aby mohla být za jeho pomoci tato činnost kontrolována.“*⁴³⁾

Mnozí lidé se domnívali a domnívají, že mohou hrát s tajnými službami „na schovávanou“, přijmout spolupráci jen „naoko“, ale ve skutečnosti je mást nepravdivými informacemi a naopak informace od nich získávat. Mnozí obětaví vlastenci se pokoušeli o tuto hru s Gestapem. Jak ještě dále uvidíme na příkladu několika nešťastných mladíků, na jejichž osudu se v zákulisí Wilfer také podepsal, jednalo se o naprosto iluzorní představu s tragickými důsledky. Pokus o infiltraci Gestapa odbojovými pracovníky končil naprostou kontrolou těchto skupin Němci. Stejně tak Státní bezpečnost svou síť spolupracovníků kontrolovala nasazením operativní techniky (odposlechem, prověrkou korespondence - tedy čtením cizích dopisů, což jak víme, „gentlemen nedělají“, kontrolou styků – nasazením sledování dotyčné osoby apod.), ale i prověřováním jinými spolupracovníky. Stávalo se, že Státní bezpečnost zinscenovala schůzku dvou ale i více svých agentů najednou a pak jen vyhodnotila jejich zprávy o tomto setkání. Nejinak tomu bylo v případě K. Wilfera, kdy bylo již v r. 1954 zjištěno, že není zcela spolehlivý a nehlásí všechny své kontakty.⁴⁴⁾

Ve zprávě z 27. listopadu 1961 se uvádí, že byl získán ke spolupráci 1952 se zaměřením do „starých sítí SD a Gestapa“ a k rozpracování zastupitelských úřadů USA a Francie. Při vyhodnocení Wilferovy spolupráce 1.10. 1962 se píše: *„Cílem jeho verbovky bylo odhalovat agenturu německých zpravodajských složek na území ČSSR.“* Jeho poznatky však sloužily pro orientaci, nikoliv k realizaci. To znamená, že na základě jeho informací nebyl nikdo zatčen.⁴⁵⁾

Wilfer celkem ochotně upozorňoval orgány StB na své bývalé „kolegy“, kteří mohli dále zpravodajsky pracovat a kteří byli v bezpečí emigrace. Jedním z nich byl jistý Josef Grassblum.

Mezi fašistickými skupinami a organizacemi, které působily v době Protektorátu na našem území, zaujímá zcela okrajové místo i tzv. česká nacionálně socialistická strana dělnická, založená právě Josefem Grassblumem, ale inspirována K. Wilferem jako „přepážka“ SD. Na začátku stál jiný aktivní fašista, čalouník Alois Havránek, který tapetoval kanceláře Dozentamtu v Lützowově ulici. Objednávku údajně urgoval právě „poslíček“ Wilfer a tak se oba muži seznámili. Wilfer požádal Havránka,⁴⁶⁾ aby jej jako bývalý člen Národní obce fašistické uvedl do tohoto prostředí a seznámil jej se

spolehlivými fašisty. Na této schůzce Wilfer přítomné vyzval, aby založili novou fašistickou stranu, které za německou stranu slíbil podporu. Ustavující schůze této strany se konala v jednom malostranském hostinci. Jednalo se totiž téměř výlučně o akci malostranských živnostníků, řemeslníků, nižších úředníků, zkrátka drobných lidí.⁴⁷⁾ Neruda by se jistě divil, kam dospěly jeho figurky...

J. Grassblum se po ztroskotání své strany stal členem Werkschutzu v jinonické Waltrovice a v dubnu 1945 uprchl s rodinou do Německa, uvedl, že „*měl zálibu ve zpravodajštině*.“ Československé orgány uvažovaly v polovině 60. let o jeho vyžádání a v této souvislosti odmítly žádost jeho matky o cestu za synem do NSR s odůvodněním, že Grassblum „*není hoden návštěvy své přestárlé matky*.“⁴⁸⁾

K. Wilfer byl v 50. letech zaměstnancem (řidičem) francouzského a amerického velvyslanectví a měl tak snad navázat na své kontakty a využít své zkušenosti z protektorátní éry. Víme, že pro bezpečnost měl získat otisk klíčů francouzského vojenského přidělence, za což byl finančně odměněn.

Ve spolupráci K. Wilfera se Státní bezpečností je však několik nejasných míst. Minimálně dvakrát byl totiž v polovině padesátých let vyslán do západního Německa (v r. 1954 a 1956). Vzniklo podezření, že během tohoto pobytu byl získán „Američany“, kteří za něj měli intervenovat u německé policie, která jej zatkla.⁴⁹⁾

Nicméně i přes tyto Wilferovy „výsadky“ narůstaly pochybnosti o jeho okupační činnosti. Domněnka, že nebyla dosud zcela rozkryta, nabývala postupně reálnějších obrysů a po únosu jeho bývalého „kumpána“ N. Horbanjuka z Mnichova do ČSR v září (ve vazbě byl od 25.9.) roku 1958, se stala faktem. Nicméně i pak uplynul ještě dlouhý čas několika let, než byl znovu postaven před soud. Svou spoluprací si vykupoval svobodu, „*protože byl tehdy Wilfer tajným spolupracovníkem Ministerstva vnitra, nebyl zájem o jeho stihání*.“⁵⁰⁾

Wilfer se v kruzích svých známých v Německu dostal do podezření, že měl na tomto únosu podíl. Když odmyslíme skutečnost, že pro Wilfera byl naprosto vyhovující stav, kdy byl Horbanjuk jako jeho blízký spolupracovník vzdálen a mimo dosah československé bezpečnosti a naopak jeho výpovědi mu velmi přitížily a dovedly ho po druhé, vlastně počítáme-li jeho terezínskou zkušenost, tak potřetí do kriminálu, je pravda, že mohl posloužit k vypátrání pobytu N. Horbanjuka. Wilfer měl již v r. 1954 přesvědčit jednoho svého příbuzného v Berlíně, samozřejmě na pokyn StB a později jej i zverboval, aby se pokusil najít Horbanjuka prostřednictvím výzvy vysílané mnichovským rozhlasem.⁵¹⁾

V květnu 1959 byl propuštěn z amerického velvyslanectví, „*k čemuž došlo pravděpodobně realizací Horbanjuka, se kterým byl Havlíček v písemném styku. Americké velvyslanectví dostalo zřejmě z NSR příkaz Havlíčka propustit*.“⁵²⁾

Je tedy na čase seznámit se skutečnou Wilferovou rolí v pražském SD, která vedla v 1965 k jeho dalšímu odsouzení, tentokrát na 7 let.

Co tedy ve skutečnosti všechno Wilfer, buď sám, nebo prostřednictvím svých agentů, prováděl?

Abychom jeho činnost správně pochopili, zmíníme se stručně o poslání a postavení Sicherheitsdienstu ve struktuře nacistické moci.

Sicherheitsdienst - nacistická zpravodajská služba

SD byl zpočátku stranickou „kontrarozvědkou“, na jejímž formování se v NSDAP výrazně podíleli H. Himmler a R. Heydrich. SD byl stranickou zpravodajskou službou a jeho příslušníci nebyli státními úředníky, nýbrž zaměstnanci strany. Po převzetí moci nacisty r. 1933, v důsledku prorůstání stranických a státních orgánů, došlo k sblížení SD s

Gestapem v osobě R. Heydricha, který se stal současně šéfem obou těchto složek („Der Chef der Sicherheitspolizei und des SD“) Po vytvoření Hlavního říšského bezpečnostního úřadu (RSHA) byl SD zařazen do jeho struktury jako Úřad III. Základní rozdíl mezi SD a Gestapem spočíval v tom, že „*zatímco SD byl činný výlučně zpravodajsky, pokud šlo o zjišťování a definování politických nálad obyvatelstva, byla tajná stání policie pověřována úkony exekutivními.*“⁵³⁾ V protektorátní praxi to znamenalo, že SD sbíral a vyhodnocoval informace pro potřeby jednak stranických orgánů (kanceláře R. Hesse a poté M. Bormanna), Úřadu říšského protektora a státního ministra (K.H. Franka) a samozřejmě pro své berlínské ústředí. SD fakticky nahrazoval výzkum veřejného mínění a na základě těchto informací se straníci zpravodajci snažili i o provádění vlastní politiky, např. prosazováním určitých osob do protektorátní vlády jako již v uvedeném případě R. Bienerta aj. Při zjištění nepřátelské činnosti (tedy odhalení odbojových aktivit), předávalo tyto informace Gestapu, které provádělo zatýkání, výslechy, věznění, popravy.

Pod berlínské ústředí spadaly řídicí úseky (SD- Leitabschnitte Praha řídil od 1942 Walter Jacobi), služebny (SD-Dienststelle, což byly pomocné úřady SD- „Leitabschnittů“), expozitury (SD-Aussenstellen) a blokové úřadovny (SD-Blocksstellen), které byly přiřčeny k expoziturám a fungovaly jako sběrný zpravodajského materiálu, aniž by prováděly jeho vyhodnocení a analýzu.

SD byl podřízen úřadu BdS („Befehlshaber der Sicherheitspolizei“), v Protektorátu jej řídil zprvu Horst Böhme a od 1942 dr. Erwin Weinmann. Prostředníkem mezi BdS a berlínským RSHA byli vyšší SS a policejní vedoucí („Höhere SS und Poilizeiführer“), v českém kontextu neblahý K. H. Frank. Jeho pověstné plánovací porady („Planungsbesprechungen“), kterých se aktivně účastnili i lidé z SD a které namnoze vycházely z jejich zpráv, se tak stávaly zásadním místem pro formování protektorátní politiky.

Vlastní úřední činnost vykonávali členové SD z povolání, kteří, jak jsme již uvedli, byli zaměstnanci NSDAP a nepožívali tedy na rozdíl od příslušníků ostatních bezpečnostních složek výhod státního úředníka. Podle Hyedrichovy představy měli být u SD zaměstnání krátkou dobu (kolem 5 let), kdy ze sebe měli vydat maximum a pak přejít, aniž by pochopitelně zpřetrhali dosavadní vazby, do hospodářských aj. funkcí. Vedle nich působili tzv. čestní spolupracovníci („Ehrenamtliche“), většinou příslušníci SS. Vlastní zpravodajskou práci v terénu pak obstarávala agenturní síť tvořená důvěrníky („Vertrauensmann“), donašeči („Zubringer“), kteří dostávali odměny, agenty, kteří byli placeni za jednotlivé výkony a informátory („Gewährsmann“). To byli v podstatě známí úředníků SD, kterým dodávali informace příležitostně a nahodile, často v přátelském rozhovoru, aniž věděli, že budou využity SD.

Z hlediska Wilferovy kariéry byla nejdůležitější pražská služebna SD. Výstavba SD v Praze po 15.3. 1939 začala vytvořením několika blokových úřadoven podřízených přímo vedení SD, o kterých byla zmínka v souvislosti s prof. Bernhauerem. Pro další kariéru Wilfera byla důležitá bloková odbočka F, která sídlila v Bolzanově ulici 7 a kterou vedl Karel Höhnscheidt, dále v ní pracoval např. W. J. Sorgenfrei a bloková pobočka pod vedením Leopolda Überlackera. Tento člověk sehrál závažnou roli v životě mnoha českých konfidentů, proto se o něm zmíníme trochu více. Jednalo se o sudetského Němce, který již před 15. březnem, snad částečně na vlastní pěst, kontaktoval české fašisty a sehrál jistou roli i při Gajdově pokusu o převzetí moci prostřednictvím Českého národního výboru.⁵⁴⁾

Podle poválečného svědectví pověstného konfidenta Jiřího Smíchovského byla jeho kancelář, oficiálně krytá firmou tiskové agentury Deutscher Nachrichtendienst (DNB) a sídlící v budově tehdejšího tiskového odboru Předsednictva ministerské rady vedené

známou postavu červánků českého odboje Zdeňkem Schmoranzem (dnešní ČTK v Opletalově, tehdejší Lutzowově, event od r. 1940 Beethovenově ulici)⁵⁵⁾ rejdištěm efemérních fašistických skupin, mezi nimiž „*nechyběli ani notoričtí zločinci a psychopati.*“ Sám Smíchovský pro ni vypracovával různé studie např. o okultismu a z prostředí esoteriků, mezi něž se řadil.

Již citovaný materiál k retribučnímu dekretu definující podrobněji fašistické organizace uvádí Ing. Wilferta (!) - Havlíčka jako vedoucího pobočky pražské úřadovny SD a pro r. 1943 pobočku SD Praha (Textilia), tedy opět Wilferův podnik. Mezi jeho blokovými odbočkami dále např. „Kletschaneka- Harbanjčika“, Simchena, dr. Klier-Königa aj.

K zvláštnostem hlavních měst patřila velká koncentrace řídicích bezpečnostních složek, takže v Praze kromě vedoucí úřadovny byly další dvě podřízené úřadovny.⁵⁶⁾ Úřadovnu 100 Praha (v Českých Budějovicích nesla číslo 200, v Hradci Králové 400) vedl zpočátku prof. K. Bernhauer. Po něm se stal jejím vedoucím K. Höhnscheidt a není bez zajímavosti, že mezi jeho podřízené patřil Franz Stuchlik-Poschenburg, univerzitní knihovník a pozdější osobní tajemník E. Moravce. K. Höhnscheidt v podstatě úřadovnu dobudoval, zřejmě více méně vyřadil „Dozentamt“ a naopak převzal zpravodajský kádr Prager Zeitungsdienstu (pod vedením Dr. Pffifa a Dr. Brasse pracovali Richard a Jiří Schneiderovi, Max Karg a Karel Ansorge), Sonderkommando F („Sonderkommnadu für spezialaufträge), u níž začínal svou „kariéru“ A. Klečánek⁵⁷⁾ a již zmíněnou Überlackerovu skupinu, která působila pod krytím Německé tiskové kanceláře (DNB). Po Überlackerově zatčení jeho skupinu převzal Karel Ansorge.

O skupině F, systému její práce a místu v organizaci SD se můžeme zmínit podrobněji, nakolik nás uvádí do metody zpravodajské činnosti, které ovlivnily K. Wilfera. „*Skupina F zapadala do tehdejší struktury SD poněkud neorganicky. Příslušnost SD-Leitabschnittu pozůstávala v úkolech, jež obsahovaly věci vedení a využití zpráv z celého území Leitabschnittu Čech a Moravy. Úřadovna v Praze, podřízená Leitabschnittu, byla pak příslušná pro hlavní město Prahu a okolí a to, pokud se týkalo aktivní zpravodajské činnosti, tedy opatřování zpravodajského materiálu. Mezi těmito dvěma věcnými i místními kompetencemi visel tedy Höhnscheidt se svou skupinou F jako létající zpravodajská komise, měl své sídlo v Leitabschnittu, od něhož dostával příkazy s příslušností pro celou zemi, hlavně ale (pro) Prahu a v oboru, který byl vlastně záležitostí úřadoven. Prakticky byl tedy Höhnscheidt jako referent Leitabschnittu vedoucím odbočky v kompetenční působnosti úřadovny...Příslušníci SD skupiny F v hlavním povolání jako (Walter) Sorgenfrei, (Walter) Eisenmenger, Hentschel, Schulz aj. pohybovali se ve stylu Astu (Abwehrstelle - služebny vojenské výzvědné organizace, „Abwehru“, vedeného v této době legendárního admirála Canarise - pozn. aut.): Poněkud hochštaplerské vystupování, krycí jména, občanský oblek a poměrně obsáhlé technické prostředky zpravodajské. Hlavní důraz byl kladen na opatřování aktuálních a senzačních zpráv. Souhlasily-li také ve skutečnosti, bylo důležité teprve v druhé řadě. Na rozdíl od úplně věcného pracovního způsobu úřadoven, které měly za úkol na podkladě všech dosažitelných a objektivních skutečností vypracovati zprávy téměř jako pro tisk, ustupoval tento moment u skupiny F daleko za čistě zpravodajským. Co platilo u úřadoven skoro jako zavržitelné, totiž tzv. hlášení „prý“ (Sollmeldungen), neb povrchní, předávání neověřených zpráv, bylo u skupiny F přímo neoficiální zásadou. Ještě jeden rozdíl: Zatímco zpravodajský aparát úřadoven spoléhal se na širokou síť spolupracovníků v čestné funkci, hlavně důvěrníků, převládá u F typ specializovaných agentů. Skupina F ztrácela čím dál tím více na prestiži i z důvodů jak osobních tak i věcných. Spolupracovníci skupiny F v hlavní funkci nevyznamenávali se právě velkou seriózností, nestranností a důkladností...Ukázalo se, že mnoha hlášení je nabubřelých neb dokonce zcela nepravdivých...Začátkem roku 1940*

převzal Höhnscheidt jako vedoucí úřadovnu Praha, zůstal však současně vedoucím skupiny F. V prvních měsících byl vlastně otcem skupiny F a choval se k úřadovně Praha otčímsky. Tento jeho postoj se však časem měnil ve prospěch úřadovny...Pod vedením Höhnscheidtovým a za účinné podpory referentů uskutečnilo se posléze sloučení SD-úřadovny s pobočkou skupiny F...Bylo to provedeno tím způsobem, že síť víceméně osvědčených konfidentů z Bolzánovky byla včleněna do SD-úřadovny. Rovněž odpadlo velké procento v sektoru úředníků v hlavním povolání, vyznačujících se nedostatkem serióznosti a fyziovskými vlastnostmi.“⁵⁸⁾

Další pozoruhodnou postavou světa zpravodajství byl Dr. Brass, později zaměstnanec Úřadu říšského protektora. Pocházel z rodiny pražského německého univerzitního profesora.⁵⁹⁾ Jeho informační kancelář (Prager Zeitungsdiens), která byla rozpuštěna v létě 1940, byla iniciována pražskými exponenty sudetoněmecké strany, zvláště z okolí poslance Kundta.

Brass byl v 1940 zatčen a pro zpronevěry a finanční podvody, kryté touto kanceláří, uvězněn v koncentračním táboře. Kancelář se dělila na českou a německou část. Podle již citovaného Smíchovského čeští konfidenti přicházeli z nižších vrstev, většinou se jednalo o fašisty, čímž byl silně omezen jejich zpravodajský dosah. Mezi nimi byla taková jména jako Karel Kasanda, Hugo Tuskány - později vedoucí činitel Veřejné osvětové služby (VOS), Arnošt Živnůstka, Vladimír Břetenář, Josef Vondráček, Miloš Cettl, Harry Jelínek (ano, obchodník s „Karlštejnem“), tedy jména, s jimiž se ve Wilferově životě ještě setkáme. Měli na svědomí např. soupis českých spolků pro říšského protektora Neuratha, které měly být zrušeny. Tuskány si od tohoto kroku sliboval získání prostředků k založení velkého protizidovského hnutí disponující tiskárnou apod. Měl zájem především o sokolský Tyršův dům. Po rozpuštění kanceláře upadl Tuskány v nemilost a zabráněno mu v soustředění českého protizidovského hnutí dohodou Břetenáře ze Streicherovým pověřencem na vydávání protizidovského týdeníku v rámci Antijudische Weltliga. Smíchovský, který tady začínal svou konfidentskou dráhu, byl pověřen dozorem nad personálem této organizace a měl informovat pravidelně SD o její činnosti, protože ta nelibě nesla samostatnou zpravodajskou aktivitu „Černínského“ paláce, sídla Úřadu říšského protektora, což tato kancelář do jisté míry naplňovala.⁶⁰⁾

Německá část Prager Zeitungsdiens sídlila v bezprostřední blízkosti Čechům tak drahého Národního divadla v ulici Na Struze 3.⁶¹⁾

Rozdělením této kanceláře vznikla služebna SD 110, která zprvu sídlila v Beethovenově (dnešní Opletalově) ulici č. 17, odkud se přestěhovala do Bolzanovy ulice č. 5 a nakonec jako firma Textilia na Václavské náměstí č. 17. Služebna 110 byla sběrnou zpráv, která je nevyhodnocovala, ale pouze třídila a zasilala mateřské úřadovně. K. Wilfer převzal vedení této služebny v dubnu 1941, kdy nahradil Waltera Joachima Sorgenfreie.⁶²⁾ Kolem přesného data je ovšem mnoho nejasností. Wilfer se pokoušel datum svého nástupu po Sorgenfreiovi posouvat co možná nejdále, někdy až do roku 1942. Naproti tomu J. Vondráček tvrdí, že již v prosinci r. 1940 mu Sorgenfrei představil svého nástupce K. Wilfera, protože sám odešel do koloniální školy v Římě.⁶³⁾

Poté, co byl Wilfer odvelen po vypuknutí Slovenského národního povstání na sklonku léta 1944 do Bratislavy, služebnu dočasně vedla Hedwika Völkelová, alias Marie Dvořáková, která byla po válce odsunuta.⁶⁴⁾

„Původním určením byla služebna SD 110 obdobou pobočky venkovské služebny, avšak oproti venkovské služebně vyvíjela mnohem rozsáhlejší činnost, jelikož se nalézala v hlavním městě. Povaha práce v hlavním městě způsobila, že během času služebna SD 110 v Praze zasahovala do celého Protektorátu. Průběhem doby se vyvinula ve služebně SD 110 taková praxe, že vedoucí referenti měli v referátě vedoucí agenty zpravodajských sítí,

kteří sami shromažďovali zprávy, organizovali vyhledávání konfidentů a zprávy předávali hromadně svému příslušnému referentovi. Agenti byli vyhledáváni a vytvářeni pouze referentem po schválení služebnou SD 100. Zvláštností služebny SD 110 bylo, že agentům a konfidentům ponechávala naprostou volnost v jejich počínání a všechna jejich rozhodnutí akceptovala. Ponechávala na vůli jednotlivým vynikajícím agentům, aby si vytvořili svoje vlastní sítě, za které však vedoucí agent ručil. Tím se stalo, že v rámci SD 110 vyrostlo několik velkých agentských skupin, jejichž činnost služebna SD 110 nekontrolovala, nýbrž od nich pouze odebírala zprávy.“

Taková byla např. skupina Antonína Klečánka, jejíž činnost svým významem přesahovala i Blockstelle. Antonín Klečánek se k SD dostal prostřednictvím N. Horbanjuka v r. 1939. Ovšem již za druhé republiky byl ve spojení s Ernstem Kundtem, politikem SdP, vůdcem německé menšiny a organizátorem zpravodajské služby v tzv. „Resttschechei“, jak pohrdavě Němci nazývali ČSR po Mnichovské dohodě a také jeho kancelář se nacházela v ulici Na Struze 3.

Podobnou „exkluzivitou“ se mohl vykázt i Adolf Banke, který byl tajemníkem dánského vyslanectví v Praze. Po příchodu Němců byl zatčen, poslán do koncentračního tábora, ale brzy propuštěn a přešel do známého nakladatelství Melantrich.⁶⁵⁾

Wilferův význam pro SD a nebezpečí pro český odboj spočíval nejen v agentech, které přímo řídil, ale v síti, kterou si tito agenti-rezidenti zřídili. Pro Klečánka, který vystupoval prakticky samostatně, pracovala celá řada dalších konfidentů, jako např. bratři Eliáškové, ruský emigrant Bessonov, Fr. Hocký a další. Vedle A. Klečánka byl nejvýznamnějším Wilferovým konfidentem Nikifor Horbanjuk, bývalý kozácký generál, který se na Ukrajině aktivně účastnil bojů proti Rudé armádě a po Petljurově porážce vedl v Polsku špionážní službu nacionalistického hnutí UNAKOTO („Ukrajinské nacionální kozácké tovaryšstvo“). Pak byl organizací vyslán budovat její síť mezi ukrajinskou emigrací do ČSR. V 1937 se seznámil s Klečánkem.⁶⁶⁾ Tento člověk sehrál závažnou roli řadu let po válce, když právě jeho výpovědi přispěly velkou měrou k poznání Wilferovy válečné činnosti.

N. Horbanjuk byl ihned po okupaci Čech vytěžován Abwehrem ke svým znalostem o sovětské armádě. Byl totiž ve spojení s centrem ukrajinské politické emigrace v Německu a informace vojenského druhu nabízel jednomu z jejích představitelů (atamanu Ivanu Ostranicovi) v Mnichově. Spolupráce různých ukrajinských a ruských nacionalistických emigrantských center v Německu s jeho zpravodajskými složkami je známa.

N. Horbanjuk však při pozdějších výsleších uvedl, že tyto zprávy nabízel ve dvacátých letech, takže již byly zastaralé. Zřejmě se tak snažil od sebe odvrátit podezření, že by napomáhal agresi Německa proti Sovětskému svazu. Horbanjuk po 15. březnu začal spolupracovat se Sorgenfreiem, navázal na něj Klečánek a odtud už byl logický krok k Wilferovi. Stavební firma Klečánek a Vondrášek (poněmčele Anton Kletschanek und Wenzel Wondraschek), pod jejíž rouškou vykonával A. Klečánek svou činnost, a to zcela bez vědomí svého společníka Václava Vondráška, který se stal naopak obětí Klečánkova konfidenta a byl v r. 1944 uvržen do koncentračního tábora, sídlila ve stejném domě na Václavském náměstí č. 17 a dokonce i na stejném patře jako Wilferova krycí společnost Textilia. Horbanjuk pro spolupráci dále získal např. Ignáce (Inokentij) Bessonova, blízkého hetmanovi Skoropadskému, v jehož štábu za bojů na Ukrajině v době občanské války řídil zpravodajskou činnost. Bessonov působil v Ukrajinském komitétu, jediné legální protektorátní organizaci ukrajinské emigrace, z jejíhož prostředí podával zprávy. Bessonova postihl osud mnoha jeho souputníků, kterých se těsně po skončení války zmocnily sovětské vojenské orgány (zlopověstná SMĚŘŠ) a za jejich „kontrarevoluční“ činnost či za spolupráci s nacisty byli uvrženi do pracovních táborů. I. Bessonov byl

odsouzen na 10 let nucených prací, které strávil údajně ve Vorkutě za polárním kruhem a v r. 1955 byl předán do NDR, kde žila jeho manželka s dcerou, která rovněž pro Wilfera pracovala. Tehdy běžně využívanou cestou se celá rodina dostala přes západní Berlín do západního Německa. Podle Horbanjuka, který svého druha vyhledal v r. 1956 v uprchlickém táboře u Mnichova, však klid nenalezli. Dcera Ludmila obvinila otce ze spolupráce se sovětskou zpravodajskou službou a odešla od rodiny, Bessonovova manželka spáchala sebevraždu. Horbanjuk však věděl ještě více a informaci považují za tak závažnou, že ji uvádím v textu, i když by snad přináležela do poznámek.

Ještě před říjnovou revolucí působil Bessonov jako důstojník carské ochranky (tedy kontrarozvědky) v Tiflisu (dnešním Tbilisi) v Gruzii, kde vedl vyšetřování proti tehdy provinčnímu revolucionáři J.V. Džugašvilimu. „*Při jednom rozhovoru (v době Protektorátu - pozn. aut.) mně také ukazoval Bessonov fotografii, na které je zobrazen sám spolu ještě s několika dalšími příslušníky ochranky společně se Stalinem a jeho společníky.*“⁶⁷⁾

Vycházíme-li z předpokladu, že policisté se rádi nechávají fotografovat nikoliv se svými „případy“ a statečnými „protivníky“, ale se svými agenty (již kvůli kompromitaci, jako např. fotografie J. Herdy s Wilferem), jedná se o další kamínek do mozaiky již desetiletí tradovaného podezření Stalinovy spolupráce s carskou policií.

Na konci války oba výtečníci uprchli do Bavorska. A. Klečánek skončil snad v - tehdy pro lidi jeho ražení přívětivé - jižní Americe. Oproti tomu N. Horbanjuk žil v poměrném klidu nedaleko československých hranic, nejdříve v městečku Kalteneck, obíraje se dále svými plány na osvobození Ukrajiny např. spolu s již zmíněným Ivanem Ostranicou, vůdcem Ukrajinských volných kozáků. V r. 1958 byl unesen československou rozvědkou a 21. 8. 1959 odsouzen k dvacetiletému trestu odnětí svobody. Domnívám se, že kdyby uprchl dále, jako např. A. Klečánek, k únosu by nedošlo. N. Horbanjuk byl totiž odsouzen jednak za svou protektorátní minulost, ale také za spolupráci s americkou a západoněmeckou rozvědkou v letech 1945-1958. Podle rozsudku Krajského soudu v Praze měl získávat „*zprávy a poznatky týkající se SSSR, ČSR i jiných zemí lidových demokracií (vytěžoval uprchlíky v utečeneckých záborech - pozn. autora), tyto pak předával uvedeným rozvědkám, dále předal k využití jména konfidentů žijících na území ČSR, se kterými spolupracoval v době okupace.*“ Opět se tak dostáváme k utkvělé myšlence „starých sítí“ a hlavně jejich případného oživení.⁶⁸⁾

Prověřování Wilferovy minulosti v polovině 60. let, které vedlo k jeho novému soudu, odhalilo také roli a význam jeho dalšího konfidenta J.A. Stýbla.

Jiří Antonín Stýblo byl původně tiskař, pracoval v redakci *Nástupu červenobílých*, nacionalistické revui, odkud byl již jen krůček k fašismu. Pracoval pro Wilfera pod krycím jménem Standa a jeho největší akcí, kterou zaplatila životem řada odbojářů, bylo rozkrytí ilegální komunistické organizace v Kralupech v první polovině r. 1942 s mnoha zatčenými a popravenými osobami. Stýblo svou činnost obhajoval obavou o svou manželku - židovku, kterou chtěl spoluprací s nacisty zachránit. Vymlouval se na skutečnost, že jeho známí z fašistických kruhů údajně věděli o jejím původu a protože se bál jejich denunciací, volil spolupráci s nacistickými represivními orgány. Odmyslíme-li, že pouhý fakt „smíšeného“ manželství židovského partnera do určité míry chránil, pak Stýblo doplatil na antisemitismus společnosti, s kterou se stýkal. Měl zkrátka fašistické sklony, ale díky své manželce nebyl pro fašistické ideály zcela přijatelný. To jej hnětlo a rozhodl se přebít tento nedostatek. Podle jeho známého, fašistického novináře Josefa Opluštila, byly důvody jeho spolupráce ještě prozaičtější, pekuniární, neboť manželka Stýblovi vytýkala, že „jí dává málo peněz“.

Po válce byl Stýblo souzen v podstatě jen pro svou činnost ve fašistických organizacích,

protože jeho aktivní konfidentská činnost byla tehdy neznámá a nakonec byl zproštěn obžaloby. Byl zatčen v létě 1945 po svém krátkém intermezzu v západních Čechách, kam se uchýlil z Prahy. Na Zemském odboru bezpečnosti byl vyšetřován Š. Plačkem, který jej propustil z vazby. V pozdějších svědeckých výpovědích se objevuje názor, že se tak stalo díky zlatu, které Stýblo s dalším fašistickým výtečníkem dr. Jaroslavem Mrkvičkou nakradli během svého krátkého působení v západních Čechách po osvobození 1945, kdy se Mrkvička stal předsedou okresní správní komise v Plané u Mariánských Lázní. Josef Opluštíl, který toto uvedl až v roce 1966, odpověděl na otázku, proč takto nevypovídal již dříve: „*Je to tím, že jako novinář jsem zastával stanovisko nevyzrazovat osoby, s nimiž jsem byl ve spojení nebo od nichž jsem získával zprávy. Tento postoj se běžně uplatňoval v řadách novinářů.*“⁶⁹⁾

Po té, co byl koncem září 1966 Stýblo obeslán zprvu jako svědek k soudnímu přelíčení s Wilferem, když již předtím (od dubna 1966) byl k jeho osobě několikrát vyslýchán, pochopil, že se může stát obžalovaným, k soudu se nedostavil, opustil bydliště a několik týdnů se skrýval. Cestoval po republice, přespával na nádražích, s rodinou si domluvil mrtvou schránku a místa srazů u rodinného hrobu na pražském bohdaleckém hřbitově. Když byl dopaden a seznámen s výpovědí jednoho ze zatčených v kralupském případě, který Stýblovi předával ilegální tisk (Rudé právo) a napojil jej na odbojovou organizaci a válku přežil, ocitl ve značné duševní depresi: „*Nevím, co k tomu mám říci. Je to pro mne strašné. Něco takového jsem nepředpokládal a také jsem to nevěděl. Dovídám se to až nyní z předložených dokumentů a svědeckých výpovědí...nejsem schopen se k tomu nějak rozumně vyjádřit. Nezbyvá mi než plakat nad tím vším a hlavně nad sebou. Báť jsem se následků, to je pravda, neboť jsem si dovedl představit, že si Wilfer s mými zprávami nepodpaluje v kamnech, ale že tyto následky mé činnosti v okupaci budou tak strašné, to jsem si nepředstavoval.*“⁷⁰⁾

Soud se Stýblem se konal u obvodního soudu pro Prahu 1 na začátku r. 1967. Byl odsouzen na sedm let vězení.⁷¹⁾

Jeho „mistr“ Wilfer stanul před soudem o něco dříve a 2. listopadu 1966 na základě nově zjištěných skutečností odsouzen na 10 let.

Podle rozsudku byl od října 1940 do 29. března 1945 příslušníkem SD, řídil a organizoval konfidentskou síť, zprávy předával Gestapu a na základě těchto zpráv došlo k těmto zákrokům a zatýkáním (celkem měl zavinit smrt 40 osob): 6. května 1941 proti bývalým funkcionářům sociální demokracie. Bylo zatčeno 68 osob, z toho 3 zastřeleni podle rozsudku německého stanného soudu (Jan Aleš, Josef Havelka, Fr. Veselý). Před lidovým soudním dvorem byli až na jednoho všichni osvobozeni, ale Gestapem na ně byla uvalena ochranná vazba a byli posláni do koncentračního tábora., někteří byli bez soudu dáni do koncentračního tábora. V Osvětimi zahynul např. odborář Jaroslav Handlíř, v Mauthausenu předseda Odborového sdružení československého Rudolf Tayerle. Tento případ byl akcí konfidenta Františka Eliáška (zprvu byl řízen W.J. Sorgenfreiem-Simonem, po jeho odchodu jej převzal Wilfer) bývalého sociálního demokrata, který se vetřel do společnosti prominentů bývalé strany.

Wilfer účast na těchto zatčeních popíral a tvrdil, že se o tom dověděl od vedoucího pražského služebny SD Dr. Kólbra. Byl ale usvědčován J. Vondráčkem a N. Horbanjukem. Wilfer sice napadl jejich věrohodnost, ale byl dále usvědčován svými dalšími konfidenty - JUDr. J. Mrkvičkou (byl také agent StB), Leo Drnovským, jako svědek vystoupil i Karel Žalud a Josef Opluštíl, který jako agent StB kontroloval činnost Wilfera a podával o něm informace.

V dubnu 1942 proběhla akce proti manželům Suchánkovým, Vysušilovým a Baxovým. K. Wilfer se tedy fakticky podílel i na odhalení bezprostředního okolí J. Fučíka.

V květnu 1942 bylo v Modřanech zatčeno na 20 lidí za šíření komunistických letáků, což měl na svědomí další konfident, Arnošt Živůstka. Některá obvinění byla křivá, konfident se tak chtěl zbavit nepohodlných osob.⁷²⁾

K. Wilfer si ovšem celý trest neodpykal a počátkem 70. let se mu podařilo, o co bezvysledně usiloval již od konce 50. let a sice vystěhování do NSR. Poslední záznam o Wilferovi v jeho svazku nám sděluje, že měl opustit území ČSSR do 18. hodiny 4. března r. 1971 a do této doby vskutku vycestoval. Jeho další osudy ve svobodném světě, na západ od železné opony, již nebudeme sledovat. Nevíme, jak jej přivítali jeho bývalí zpravodajští druzi a zda si občas zavzpomínali na „goldene Prag“, nevíme, jestli byla všeobecně známa jeho spolupráce s StB a zda se k ní při svém eventuálním vytěžování západoněmeckými orgány přiznal.⁷³⁾

Roman Procházka - další Wilferův agent

Další pozoruhodnou postavou polosvěta intrik, kolaborace a konfidenství byl Roman Procházka, resp. Roman svobodný pán Procházka, jehož jméno bude dnes povědomé nejspíše zájemcům o genealogii, které se léta věnoval.

S Wilferem úzce souvisí a jako agent StB „Hradčanský“ o něm podával zprávy. A zřejmě i naopak...⁷⁴⁾

Narodil se 20. listopadu 1900 v Praze a za svou protektorátní činnost byl odsouzen Mimořádným lidovým soudem v Praze 1.9. 1947 k sedmiletému vězení podle § 3/1 zákona 22/1946 Sb. Propuštěn byl 5. 6. 1953. Před válkou byl tento vystudovaný právník členem mezinárodního soudu v Habeši, odkud byl vypovězen pro údajnou spolupráci s francouzskou vojenskou rozvědkou (2 oddělení francouzského generálního štábu). Jeho obhajoba byla postavena především na jeho šlechtickém původu, zdůrazňuje své utrakvistické vzdělání a povýšenost nad národnostními spory.⁷⁵⁾ V r. 1937 se vrátil trvale do Prahy a stal se úředníkem exportního oddělení, později přednostou německé agendy a korespondence Akciové společnosti pro obchod s cukrem, jejímž ředitelem byl Joe Hartmann. Po Mnichovu založil s dalšími dobrodruhy Vlasteneckou frontu, v březnu 1939 se dali k dispozici R. Gajdovi a jeho Národnímu výboru, jehož činnost poměrně statečně obhajoval. Pohyboval se i v prostředí dalších fašistických organizací jako NAKu (Národní akční komitét), který charakterizuje jako shromaždiště socialistických organizací „rozičných pracovních front“.⁷⁶⁾ Údajně prosazoval ty principy, které byly uplatněny po válce v tzv. třetí republice. Měl být poradcem a spojkou k německým místům. 4. 3. 1940 byl zatčen Gestapem, údajně obviněn z velezrady, že jako říšský příslušník spolupracoval s českými organizacemi a také kvůli autorství „státoprávních“ memorand ve prospěch Protektorátu a vězněn do 13. 6. 1940. Vyslýchal jej E. Pfitsch a byl získán jako konfident pro oddělení, které se pod vedením A. Fuchse zabývalo českými pravicovými organizacemi.

Předtím ale již pracoval pro L. Ůbelackera, jehož zpravodajskou skupinu známe jako jednu z těch, které se postupně sloučily v regulérní úřadovnu SD a který na něm žádal vyhotovení různých zpráv o divadle, tisku a písemnictví.

Na svědomí má např. mládežnickou skupinu kolem Vlastimila Marešky a Oldřicha Kryštofka, která ukrývala Jiřího Synka, známějšího dnes jako česko-portugalského básníka Františka Listopada. Procházka však tento případ a svou roli v něm uváděl jako polehčující okolnost. Na jejich činnost byl upozorněn jiným Fuchsovým a Pfitschovým agentem J. Svobodou, od něhož Procházka jako rezident pod jménem O. Bílý, obchod s vínem, přijímal zprávy. Zabránil prý jejich odhalení tomu, aby Gestapo přišlo na stopu vážnější ilegální organizaci důstojníků, četnictva a úředníků. O naivnosti oněch mladíků,

keré na jiné místě označuje za „fantastické“, netřeba pochybovat, ovšem jeho obhajoba, že byl zasvěcen do široké ilegální odbojové organizace není jistá.

Ve vězení ZOB napsal pozoruhodný životopis, vlastně obhajobu své politické činnosti datovaný 18. 7. 1946. Především zdůrazňuje, že se z „německého“ exilu, kam se uchýlil před skončením války, „vrátil dobrovolně, svobodně a legálně do vlasti.“ Jako říšský příslušník narukoval na konci války, 2. 4. se vzdal americkým jednotkám, hlásil se sice jako Čech a podal přihlášku do čs. armády, ale až do 1946 byl v zajateckých táborech. Po návratu 5. 6. 1946 byl zatčen. Míru dobrovolnosti zpochybňuje pozdější hodnocení, kde se uvádí, že byl v červenci 1946 předán „jako válečný zločinec do ČSSR k potrestání.“⁽⁷⁷⁾

Odsouzen byl krajským trestním soudem v Praze 1. září 1947 k sedmiletému vězení. Již u tohoto soudu bylo vše podstatné o něm známo - že působil pod jménem Bílý, že řídil řadu agentů, od nichž přebíral zprávy, rovněž tak byla známa činnost J. Svobody a dalších. Procházka obhajoba byla založena na faktu, že podával pouze informace o náladách a obecných jevech, nikoliv konkrétní udání na lidi, což někteří svědkové potvrdovali, jiní zpochybňovali. Procházka svou spoluprací s Gestapem obhajoval tím, že „takto jsem mohl ještě více vniknouti do zákulisí německé politiky proti českému národu a získat další cenné informace o Gestapu.“⁽⁷⁸⁾

U takto vysoce ambiciózního člověka nás nepřekvapí, že se rovněž stal agentem StB a pokračoval ve své donašečské činnosti. Také jeho spolupráce byla časem podobně jako Wilferova přehodnocena a byl zpochybněn její význam. Procházka popíral, že by znal či spolupracoval s Wilferem, přitom další fakta o jeho okupační činnosti vyšla najevo právě v rámci akce „Cidlina“. V souvislosti s K. Wilferem, byl znovu probírán i Procházkův případ tehdejší 4. odborem („německým“) II. Správy MV a opět nám již známým mjr. J. Kadlecem: „Při tehdejší vyšetřování však nevyšla najevo řada závažných skutečností z jeho činnosti v době okupace... Z vylíčených skutečností vyplývá, že Procházka je člověk, který za peníze bude sloužit jakémukoliv státnímu zřízení, jen když on z toho bude mít prospěch. Po porážce Německa byl rád, že dostal k jeho žádosti navráceno československé státní občanství jak pro sebe, manželku tak i své dvě dcery. V současné době však Procházka vyvíjí všechno možné úsilí k tomu, aby se mohl vystěhovat do NSR.“ Zřejmě i v souvislosti s emigrací jeho starší dcery mu povolení k vystěhování tehdy ještě nebylo uděleno z obavy „z vyzrazení jeho několikaleté spolupráce s orgány Ministerstva vnitra“ a také kvůli tomu, že by „jako bývalý zpravodajec mohl pracovat proti zájmům ČSSR ve prospěch některé západní rozvědky.“⁽⁷⁹⁾

Až v době pražského jara náčelník 8. odboru II. Správy Hlavní správy StB O. Pospíšil v dopise Správě pasů a víz uvedl, že „zdejší odbor má sice určité poznatky zpravodajského charakteru k osobě a okupační činnosti jmenovaného, avšak s přihlédnutím k jeho zdravotnímu a fyzickému stavu (68 roků) netrváme na zamítnutí jeho žádosti k trvalému vystěhování z ČSSR.“⁽⁸⁰⁾

V červnu 1966 byl Procházka ke své okupační činnosti znovu vyslýchán správou vyšetřování StB, která prováděla dohledávání písemných materiálů, svědků a jejich výsledků pro československou vládní komisi pro stíhání válečných zločinců. Procházka celkem otevřeně přiznal spolupráci s L. Überlackerem⁸¹⁾ a K. Ansorgem. Zatčen byl údajně na příkaz K. H. Franka za vypracování tzv. pamětního listu, v němž vylíčil na Neurathovu objednávku jeho názory na politiku Němců vůči českému národu. Dalším důvodem byla jeho činnost v Národním akčním komitétu, v němž chtěl sloučit všechny pravicové politické směry. Po té byl získán ke spolupráci s Gestapem. Přiznal, že jako rezident Gestapa obhospodařoval na třicet konfidentů, mezi jinými např. dr. Jiřího Smíchovského, mimořádně negativní postavu protektorátní doby, holiče Konráda Klímu, o němž věděl, že pracoval i pro SD, konkrétně pro ing. Havlíčka alias Wilfera (byl to

ovšem naprosto nestandardní postup, aby agent pracoval pro obě v podstatě konkurenční služby zároveň, pravděpodobnější je předání jednou službou druhé), o němž věděl, že měl kancelář na Václavském náměstí. Dalším jeho významným konfidentem byl Jan Svoboda, funkcionář Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě a mnozí další.⁸²⁾

Postava J. Svobody je natolik temná, že se u ní na chvíli zastavíme, i když nebyl později StB veden jako její spolupracovník.

Jeho činnost úzce souvisí s totalitní protektorátní mládežnickou organizací zvanou Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě. A znovu se dostaneme k Wilferovi, který měl na starosti konfidentskou síť SD ve vedení této organizace.

Kuratorium pro výchovu mládež v Čechách a na Moravě

Výchova dětí a mládeže patří od osvícenských dob k důležité sféře státního zájmu. Stát si přeje vychovávat buď spolehlivé úředníky a vojáky (jako v josefínské době), nebo uvědomělé občany nebo dokonce vlastence. Proto je „boj“ o školu, o školu národní, tak typický právě pro české země pro druhou polovinu 19. století a vlastně do zániku monarchie. Z tohoto důvodu oba zemské národy kladou takový důraz na menšinové školství, ale také na mimoškolní výchovu, především na různé tělocvičné spolky, které byly arci určeny i dospělé populaci, na ochotnické divadlo, čtenářské besedy apod.

V dobách totalitních režimů je pak usměrnění výchovy mladé populace jedním z klíčových předpokladů dlouhodobého etablování takového režimu. Ze zkušeností víme, že se tyto pokusy dosud minuly, alespoň vnějškově, jakéhokoliv účinku. Vliv dlouhodobého působení totalitní propagandy na způsob uvažování a usuzování celých ročníků obyvatelstva si netroufám posuzovat.

Po dvacetiletí „masarykismu“, kterým byla nesena školní, ale i mimoškolní výchova první republiky (pomineme okrajové záležitosti komsomolu, rudých průkopníků, Kostufry, či na druhé straně Vlajky, byť ve svém prostředí sehrály jistou roli) nastává rozčarování, násilný zlom, Mnichov a posléze okupace.

Dobu deziluze a zklamání využívají nečetní, ale o to hlasitější čeští fašisté, většinou zcela amorální, povýtce i kriminální živly, skutečná „sedlina“ společnosti, která se sice projevovala i dříve, ale teprve v nových podmínkách druhé republiky a po 15. březnu 1939 začíná nabývat do jisté míry na důležitosti. Aktivita těchto individuí vrcholí v zakládání různých, ale vždy antisemitských stran, organizací a společků, jež se vzápětí díky mimořádné animozitě, ctižádosti a mnohdy i patologickým stavům svých protagonistů opět rozpadají a vytvářejí nové, jednak spoluprací s okupační mocí, ba přímo s SD a Gestapem. Český fašismus se vybíjí na udavačství a politickém a kriminálním vydírání.

Posléze se tito věční kverulanti stávají nepohodlnými i okupační moci a pro jejich přestupky a zločiny je posléze umisťují do koncentračních táborů (nezaměňujme je se skutečnými oběťmi českého odboje), někteří se přihlašují k německé národnosti a odcházejí na frontu. Výše psané platí o desítkách drobných organizací, z nichž některé byly uvedeny v tzv. velkém retribučním dekretu prezidenta republiky č. 16 z r. 1945 a v doplňujících oběžnících ministerstva vnitra z roku 1945 a 1946. Vedle známé Vlajky a Národní obce fašistické se jednalo o takové spolky jako byla Národní kulturní arijská jednota, Arijská stráž českých fašistů, Arijská pracovní fronta, Arijská společnost a mnohé další, u nichž již z názvu je jasné, jakým směrem byly zacíleny.

Vedle těchto obskurních záležitostí však v polovině r. 1942, v červnu, ještě za Heydrichiády, přesně 17.6., tedy den před odhalením parašutistů v kostele Sv. Cyrila a Metoděje, zahájilo svou činnost Kuratorium pro výchovu mládeže. Stalo se tak na základě

vládního nařízení č. 187 a prováděcích nařízení č. 188 a 189 o povinné službě mládeže. Slavnostně pak byla jeho činnost zahájena 13.3. 1943 na shromáždění ve Slaném. Jeho vedení bylo složeno z poměrně mladých lidí (převažovaly ročníky 1921–1924, mnozí z nich středoškoláci, kteří v aparátu Kuratoria viděli východiska před pracovním nasazením). Řada z nich, včetně generálního referenta Teunera, přicházela z mládeže Vlajky, se kterou se rozešli. Byli to mladí a povětšinou pro věc výchovy mládeže v národně socialistickém duchu zapálení lidé. Tato organizace měla za úkol vyplnit hiát, který vznikl po násilné likvidaci Sokola a Orla, tedy tělovýchovných spolků, které do značné míry podchycovaly právě mládež a Junáka.

V bezprostředním okolí R. Heydricha (za ingerence vedoucího HJ v Protektorátu Siegfrieda Zogelmana) pak vznikla idea na zaplnění této mezery vytvořením organizace po vzoru nacistické Hitlerjugend (HJ), která by „duchovně vedla mládež do říše“, jak si přál E. Moravec, který se stal z titulu své ministerské funkce formální hlavou Kuratoria. Od Kuratoria si nacisté a domácí kolaboranti slibovali postupnou germanizaci české mládeže a tedy národa. Bylo jasné, že dospělí lidé, kteří vyrůstali v prostředí první republiky nebo byli dokonce formováni ještě starou monarchií, nebudou, až na výjimky, které neměly v národě žádný ohlas, pro nacismus a ideu velkoněmecké říše získáni.

Prvním veřejným vystoupením MUDr. Františka Teunera byla projev na manifestaci na Staroměstském náměstí v mimořádně stísněné atmosféře 2. července 1942. Teuner vystoupil jako představitel české mládeže a „jejími“ ústy odsoudil atentát na R. Heydricha.

Jádro budoucí organizace tvořilo kolem dvaceti mladých lidí, kteří se znali již z mládeže Vlajky a jejich kamarádi. Družná společnost se scházela v průběhu zimy a jara r. 1942 u manželů Janatkových v Praze Holešovicích v Dělnické ulici, kde diskutovala nad národně socialistickými knihami a programem. Pro náš příběh je důležité, že do kroužku docházeli také Jan Svoboda se svým kamarádem Jiřím Málkem. Manželé Janatkovi patřili mezi významné aktivisty, kteří měli styky s německými i protektorátními úřady a představiteli. A byli to právě oni, jak ukazují poválečné výpovědi „zakládajících“ členů Kuratoria, kteří zprostředkovali setkání Teunera s ministrem E. Moravcem, který myšlenku Kuratoria protěžoval a stal se jeho formálním vedoucím. Historika jejich setkání je pro význam a osud tohoto spolku natolik příznačná, že ji na tomto místě odcitují. E. Moravec trpěl hemeroidy a obával se, že má rakovinu. Oslovil proto své známé, manžele Janatkovi s prosbou, zda-li neznají spolehlivého lékaře. Ti jej upozornili na MUDr. Fr. Taunera, který bydlel ve stejném domě jako oni. Teuner Moravce léčil a zřejmě během terapie došlo mezi oběma k porozumění a k úvahám o založení mládežnické organizace ve smyslu německého přání. Později se ovšem vztah mezi oběma kolaboranty zkalil až k nepřátelství.

Kuratorium vyvíjelo svou činnost až do květnových dnů r. 1945. Během své éry uspořádalo několik velkých akcí „pro mládež“ poznamenané kampaňovitostí, typickou pro totalitní režimy.⁸³⁾

Koresponduje se složitostí života, že ani okupace zdaleka nenarýsovala jednoznačné a nepropustné hranice mezi aktivismem a rezistencí, mezi kolaborací a odbojem a oba světy se často prostupovaly s tragickými následky. To se přihodilo i několika mládencům, s nimiž si v zákulisí právě prostřednictvím zkušených agentů pohrávalo pražské Gestapo. Toto je jejich příběh.⁸⁴⁾

Nespokojení dvacetiletí hoši Vlastimil Mareška a B. Logaj v r. 1942 založili odbojovou skupinu svých vrstevníků „Svaz československé mládeže“. Jejich činnost se omezovala na schůzky a diskuse o možnostech odboje. Od Logaje se záhy odklonila část Mareškových přátel (Pavel Klíma, Vl. Tichý, Lubomír Vrba, Sáva Svatoň, Josef Kufner, Jiří Fous), která vytvořila skupinu Malá Strana podle pražské čtvrti, kde většina kamarádů bydlela. Osudovou postavou se však pro obě časem znesvářené skupiny stal Josef

Svoboda,⁸⁵⁾ jejich vrstevník a zaměstnanec ústředí Kuratoria. Mareškova skupina zjevně přecenila své možnosti a naopak nedocenila nacistický persekuční a zpravodajský aparát, když se rozhodla vyslat do služeb Kuratoria svého člena Pavla Klímu, jako svého „agenta“ který měl získávat též zprávy pro DTJ a jeho ilegální složku. V Kuratoriu se seznámil s Janem Svobodou.⁸⁶⁾

Ostatně i B. Logay se v r.1942 ucházel o zaměstnání v Kuratoriu. Teuner jej však odmítl přijmout, protože Logay již dříve vynášel informace z mládeže Vlajky do Národního souručenství. Animosita mezi fašistickými a „pouze“ kolaborantskými organizace z doby protektorátu je důkladně známou záležitostí.

Logayova postava vzbuzovala nedůvěru. Svobodův protektorátní komplic J. Málek se domníval, že je „agentem provokatérem nebo bláznem“. Překvapila ho totiž Logajova otevřenost, s jakou mu ukazoval organizační řád ilegální organizace a hovořil o skupině. „Logaj začal bez jakékoliv obavy a opatrnosti před Svobodou rozvíjet své plány na ilegální činnost...“⁸⁷⁾ Vzájemné kontakty snad na delší dobu ustaly a až koncem léta 1943 Málek se Svobodou navštívili Logaye v jeho bytě Pod kaštany 8. Styky mezi Svobodou a Logayem pak nadále pokračovaly, byli totiž navíc vlastně sousedy, protože Svoboda bydlel v též ulici jako Logay. V té době mu Logay prozradil, že je vedoucím ilegální organizace Svazu české mládeže a nabídl Svobodovi spolupráci, který ji přijal, „ale pak se po určitou dobu celkem nic nedělo. Mezitím mne však můj instruktor (rozuměj funkcionář Kuratoria, pozn. aut.) Pavel Klíma z okresu Praha-město-E, ano jedná se o „Mareškova“ člověka v Kuratoriu, vyběhl, abych s ním zašel k jistému Vlastimilu Mareškovi, kterého jsem do té doby neznal.“ Tehdy téměř jistě Svoboda pro Gestapo nepracoval a Mareška jej v bytě svých rodičů varoval před Logayem. „Prohlásil o něm, že před časem zakládal Logay českou dobrovolnickou formaci podobnou SS (nevíme přesně, o co se mělo jednat - pozn. aut.). Byl prý také ve Vlajce“. Ale to, jak víme, byli všichni účastníci této schůzky, Mareška, Svoboda a také Klíma. Mareška Svobodovi dále sdělil, že Logay se svou skupinou pracuje pro Němce (což se ukázalo lichým, neboť později E. Pfitsch osobně Svobodovi sdělil, že Logay pro Gestapo nepracuje) a z toho důvodu uvažoval o nutnosti prostřednictvím „nasazených“ lidí sledovat jeho činnost. „Dále mne vyzval, abych na svém okrese prováděl komunistickou politiku a vyhrožoval mi, že budu odstřelen, když se nepodřídím jeho přání“. Někdy v této době také došlo k podpisu smlouvy o spolupráci mezi Logayovou skupinou a Svobodovou, zcela fiktivní organizací údajně 7000 odbojových pracovníků soustředěných kolem Kuratoria. Skutečnost, že Logay se svou činností netajil a že disponoval písemnými stanovami a razítkem, vzbudila ve Svobodovi podezření, že jej s Málkem chce Logay vtáhnout do ilegality, aby je mohl udat Gestapu a z tohoto důvodu se ho rozhodl předejít a oznámil celou záležitost vedoucímu německých poradců v Kuratoriu E. Schaschekovi.

Každé oddělení v ústředí Kuratoria mělo přiděleno své německé poradce („bratry“), z nich většina, jak bylo veřejným tajemstvím, byla spolupracovníky německých bezpečnostních složek, zejména SD. Svoboda po válce obhajoval svůj postup poukazem na zkušenosti Maffie z první světové války, kdy se odbojoví pracovníci kryli podobným způsobem.⁸⁸⁾ Po několika dnech E. Schaschek pozval Svobodu do svého bytu, kde jej již očekával vedoucí protiodbojového oddělení pražského Gestapa Adolf Fuchs se svým zástupcem Erichem Pfitschem. Na místě byl sepsán protokol, v němž Svoboda prozradil Marešku, P. Klímu a Vl. Tichého. K zatčení jmenovaných tehdy ještě nedošlo, neboť bylo nutno zjistit rozsah ilegální činnosti jmenovaných a jejich další kontakty. K tomu hojně přispěl právě Svoboda, který se stal Pfitschovým agentem pod číslem 276 s krycím jménem Jan Nováček alias „Pater“.

Písemné zprávy vyhotovoval a odevzdával v konspiračním bytu Gestapa v

Beethovenově ulici 20, kryté obchodní firmou na jméno O. Bílý, tedy baron Roman Procházka. E. Pfitsch Svobodovi „*Uložil...abych se nadále stýkal s Mareškou a podával mu (Pfitschovi - pozn. aut.) informace...*“. Svoboda se teď již jako agent Gestapa č. 276 účastní schůzek v bytě Svobodových rodičů a jednou též u Pavla Klímy na Malostranském náměstí č. 3. Mareškova skupina představuje levicově zaměřený proud české mládeže, který však nebyl ovlivněn studiem marxistické literatury, ale spíše pocitem nutné změny po válce, v níž by právě mladí měli sehrát velkou roli.⁸⁹⁾ O jistém názorovém zmatku svědčí snad i Svobodův postřeh. Podle něj si Mareška vykládal ideologii komunismu „*dost podivně, neboť po mně kupř. žádal souhlas s tím, že české dělnictvo přijde po válce do Ruska*“. Svoboda jako správný konfident - téměř provokatér, naléhal na Marešku, aby podnikli nějakou větší akci, protože byl nespokojený s tím, že se pouze „politizuje“. V podstatě se chtěl na základě Pfitschova pokynu přesvědčit, zda skupina „*vyvíjí skutečně nějakou ilegální činnost*“. Mareška na tyto výzvy reagoval uvedením Svobody do jakéhosi bytu, v němž se asi 20 hochů a děvčat, kteří se nazývali S.K. (Společenský klub) Praha, oddávalo tanci. Svoboda z toho nabyl dojmu, že Mareškova skupina „*žádnou vážnou ilegální činnost nevyvíjí*“. V tomto přesvědčení byl utvrzen i tím, že byl Mareškou jmenován členem ilegálního soudu, který však vlastně nevyvíjel žádnou činnost. O každé schůzce, na které se účastnil spolu s Klímou, Tichým a Mareškou, podával, jak víme, zprávy „svému“ Pfitschovi, nevíme však, zda opravdu ve výše uvedeném duchu, nebo chlapcům přitěžoval.⁹⁰⁾

E. Pfitsch ve svém poválečném výsledku víceméně potvrzuje předchozí sled událostí. „*O Mareškovi jsme dostali hlášení od Svobody. Z jeho zpráv jsme byli informováni, že Mareška má proti Logajovi vlastní skupinu, která snad jest orientována více doleva.*“⁹¹⁾

Tuto informaci potvrzuje také Harry Rust, rasově pronásledovaný mladík, který si svůj život prodlužoval a nakonec zachránil nebezpečnou „hrou“ s Pfitschem a jeho oddělením. V Logajově skupině působil delší dobu a na podzim 1943 mu Logaj potvrdil svou spolupráci s volavčí, či spíše neexistující Svobodovou organizací: „*Je kromě nás vytvořena ještě jedna organizace, a to z členů bývalé Vlajky v počtu 7000 osob.*“⁹²⁾ Obě organizace (Logajova a Mareškova), které snad nevyvíjely opravdu závažnou podzemní činnost, se však ocitly ve velkém nebezpečí a jen jistou souhrou zvláštních náhod nepřišedly tyto skupiny, které byly od léta 1943 pod zpravodajskou kontrolou, Gestapo na stopu ukrývaného židovského občana, jejich vrstevníka Jiřího Synka, který s některými členy navázal kontakt a jemuž se rozhodli pomoci. Nechme opět mluvit Svobodu: „*Při jedné z uvedených schůzek mne požádal Mareška o nějaké kalhoty pro jakéhosi ilegálního pracovníka, jehož jméno neudal. To mně bylo divné, protože Mareškův otec byl krejčím. Přislíbil jsem tedy, že kalhoty dám, avšak vymínil jsem si, že je předám onomu ilegálnímu pracovníku osobně.*“ Kdyby se tam dostavil, byl připraven jeho příchod oznámit Pfitschovi. Jiřího Synka zachránila zřejmě nedochvilnost, neboť na schůzku k Mareškům nepřišel, a to ani na náhradní, na které Marešku zastoupil jeho přítel Oldřich Kryštofek, který měl od Svobody kalhoty převzít. Během této schůzky, která se i bez Marešky uskutečnila v bytě jeho rodičů, bylo již Gestapo připraveno ilegálního pracovníka zatknout. Pfitsch spolu s dalšími pracovníky Gestapa dům obkličil a čekal jen na dané znamení Svobody, aby provedl zatčení snad celé skupiny, ale protože se dotýčný ilegalista nedostavil, byla akce odvolána.⁹³⁾ Gestapo snad přesně netušilo o koho se jedná, dokonce uvažovalo o spojení Marešky s jakýmsi sovětským komunistou. Pro jeho vypátrání se Gestapo rozhodlo obestříti Marešku neviditelnou sítí observantů, kteří sledovali každý jeho krok. Svoboda hovoří zcela jasně: „*Dodatkem k případu Marešky ještě uvádím, že Gestapo mělo zájem tohoto osobně poznati, a proto jsem si s ním ujednal schůzku na Vítězném náměstí v Dejvicích, kam přišli také poblíže místa naší schůzky, úředníci Gestapa*

Szilf, Pfitsch a Mátonoha, jakož i konfidenti Nutil a Klíma. Po setkání šel jsem s Mareškou směrem k dejvickému nádraží, při čemž byl Mareška nenápadně obstoupen, resp. sledován jmenovanými, kteří ho pozorovali, aby si ho dobře zapamatovali. Je tudíž možné, že pozdější sledování Mareškovo bylo prováděno těmito jmenovanými nebo alespoň některými z nich.“⁹⁴⁾ Tehdy sice skupina vyvázla, ale na jaře r. 1944 Gestapo (do obou skupin byli nasazeni kromě Svobody i další agenti⁹⁵⁾ přistoupilo na přímý pokyn A. Fuchse k zatčení členů obou skupin.

Svoboda opět sehrál svou neblahou roli. „Když se pak Gestapo rozhodlo Marešku zatknout, bylo mně uloženo Pfitschem, abych vyšetřil, kdy by byla nejvhodnější příležitost k provedení zatčení. Proto jsem se při jedné schůzce Marešky tohoto tázal, kdy pojedje v pondělí do zaměstnání a kdy se vrátí. On mně sdělil na schůzce, kdy odchází z domu ráno. Hlásil jsem to Pfitschovi a ten učinil další opatření. Zatčení Mareškova jsem se žádným způsobem nezúčastnil, ale dověděl jsem se dodatečně, že týž byl zatčen.“⁹⁶⁾ Dále byli zatčeni P. Klíma, Tichý, Kryštofek a další, dokonce i Mareškoví rodiče a jeho sestra.⁹⁷⁾

Celá Mareškova rodina, kromě nejmladší sestry, byla uvězněna (starší sestra časem propuštěna), matka s otcem prošli koncentračními tábory, z něhož se otec již nevrátil.

Viníci byli potrestáni - E. Pfitsch, který se do léta 1946 ukrýval v zajateckém táboře u Plzně byl nakonec odhalen, postaven před MLS a v r. 1947 popraven. J. Svoboda byl rovněž odsouzen k trestu smrti, který mu byl amnestován (mnohem více než jen několik válečných zločinců, jejichž jména byla nedávno tiskem zdůrazňována, dostali milost), ale jemu jistě přitížila příprava dalšího zločinu.

J. Svoboda byl na samém sklonku spolu s dalšími dobrodruhy pověřen ještě jedním, opravdu mimořádným úkolem. Zdánlivě nadešel hvězdný okamžik jeho života, ve skutečnosti se stal pro SD, jímž byl tehdy převzat, jen neblahým pěšákem při posledních pokusech Německa o ovlivnění budoucí situace ve střední Evropě.

Dr. Alois Krannich, poradcem 3. skupiny Kuratoria pro duchovní výchovu a člověk mající blízko k SD, mu začátkem dubna 1945 přiznal německou porážku a jak Svoboda po válce přiznal, vyjádřil se zcela otevřeně, „...že by bylo proto záhodno zameziti na zdejším území, aby se sem dostal Dr. Beneš. Prohlásil dále, že je nutné, aby Čechy s Moravou zůstaly samostatné a oddělené od Slovenska. Konečně vyjádřil názor, že by bylo zapotřebí způsobiti mezi emigrací rozkol, aby se tato rozpadla na část orientovanou na východ a na druhou část, orientovanou na západ.“ Jako jedna z posledních akcí pražského SD tak byla příprava atentátu na E. Beneše, přičemž jako „náhradní“ cíle byli určeni J. Masaryk a K. Gottwald. Spolu se Svobodou byli na Slovensko vysláni Vladimír Koucký, syn Josefa Kouckého, který zahynul při manipulaci s výbušninou při přípravě pumového útoku na plzeňskou synagogu,⁹⁸⁾ tedy člověk s výtečným „kádrovým“ profilem a důstojník Hlinkovy gardy Morávek se svými společníky (Belan, Depta, Danihel), kteří uprchli do Protektorátu před postupující Rudou armádou. Původně chtěli vstoupit do Svatováclavské roty, posledního podniku Kuratoria, ale Němci si přáli zachovat český ráz této „bojové“ jednotky. Proto dr. Krannich zprostředkoval jejich přijetí u dr. Hammera, velitele vnější špionáže pražského Leitabschnittu SD a došlo k jejich spojení z mladíky z Kuratoria. Nastal osudově „hvězdný“ okamžik Svobody v samotném předvečeru konce války.

Dobrodruzi se několik dnů v Praze cvičili v zacházení s výbušninami, protože kromě atentátu měli páchat i sabotážní a diverzní akce. Na sklonku dubna odjeli z Prahy na Moravu do okolí Valašského Meziříčí, kde přešli bojovou linií. Po zřejmém nahlédnutí nesmyslnosti a beznadějnosti celého podniku (po válce tvrdili, že nabídku přijali jen proto, aby se dostali na osvobozené území) vyhledali štáb československého jednotky v Turčanském Sv. Martinu, kde byli zatčeni orgány Obranného zpravodajství čs. armádního sboru.⁹⁹⁾

V. Vojtěchovský - oběť „20. července“

V prostředí Kuratoria se odehrál i další příběh s tragickým vyústěním, který začal debatou několika dvacetiletých mladíků. Rozprava, která jistě nebyla za okupace nikterak neobvyklá, proběhla však na nevhodném místě a v nevhodnou dobu. 22. července 1944, tedy jen dva dny po atentátu na A. Hitlera se sešlo v místnostech vinohradského Kuratoria (okres F) několik jeho funkcionářů a jak to bývá, „politizovali“, přeli se o přednostech Německa, východu a západu (USA a demokracií). Do této společnosti přišel okresní sportovní instruktor, tehdy známý cyklistický závodník V. Vojtěchovský. Podle různých svědectví byl mírně „v náladě“ a alkohol uvolňuje zábrany, a tak vyjádřil na přímý dotaz lítost nad tím, že Hitler atentát přežil. Doslova měl říci: „*To je škoda, že se nepovedl*“. K této odpovědi byl vyprovokován svým kamarádem O. Eichlerem, který již patřil do Wilferova kroužku, který se scházel v kavárně Valdek na Vinohradech.¹⁰⁰⁾ Faktem je, že Eichler, sám sportovec, spíše však těžký atlet, jinak vyučený zámečnický, trochu jednodušší chlapík z nuzných poměrů, k Vojtěchovskému, který pocházel ze zámožné rodiny a byl vzdělanější středoškolák, choval ambivalentní city. Tvrdil, že se obdivoval svému „*nejlepšímu příteli Vojtěchovskému, ve kterém jsem viděl celého muže a ve všem snažil jsem se jej napodobit*.“

Jaká to musela být doba, kdy se nejlepší přátelé udávali? Jiný svědek po válce tvrdil, že Eichler měl zlost na Vojtěchovského, protože jiný jeho přítel byl obviněn, že ukradl svému zaměstnavateli, Vojtěchovskému seniorovi nějaké konzervy a byl nasazen do Říše. Sám Eichler se hájil tím, že na celou věc jen upozornil dalšího kuratoristu L. Ostrčilíka, protože se obával následků výroku vyneseného před cizími lidmi, kteří se v té době v kanceláři nacházeli. Chtěl se tedy spíše jen poradit v obavě o Vojtěchovského. Tady se poválečné verze Eichlera a Ostrčilíka diametrálně rozcházejí. Podle Eichlera hned v pondělí (incident se odehrál v sobotu) byl Vojtěchovský spolu s ním a Ostrčilíkem fakticky deportován na ústředí Kuratoria na dnešní Senovážné náměstí, do budovy v níž pak léta sídlilo ústředí jednotné mládežnické organizace - SČM, ČSM, a nakonec SSM. Tam byl předveden hlavnímu pověřenci Kuratoria pro Prahu E. Chalupovi. Staršímu muži, který vedl „Treuschar“ (jeho členy byli Ostrčilík i Eichler), uzavřenou a dodnes trochu tajuplnou organizaci uvnitř Kuratoria, která měla dohlížet nad ostatními a která byla oprávněně podezírána z úzkých styků s SD. Sám Chalupa pak vešel do dějin jako jakýsi organizátor a velitel Svatováclavské roty, pseudobojevé jednotky, která vznikla na půdě Kuratoria. Odtud již vedla cesta Vojtěchovského do vězení pražského Gestapa. Velký díl viny by tedy dopadal i na Chalupu, ten se však hájil tím, že Eichler celou věc oznámil již dříve SD. V neděli totiž Eichler vyhledal Ostrčilíka, který měl vše neprodleně oznámit tehdejšímu hlavnímu německému poradci bannführeru HJ K. Horovi. Smysl Chalupova tvrzení je jednoznačný: nedalo se již nic dělat. Vojtěchovský byl tedy 24.7. 1944 zatčen Gestapem a 6. září odsouzen Sondergerichtem ve Strakově akademii k trestu smrti. 24. listopadu byl rozsudek vykonán.

Eichler byl po válce odsouzen za podíl na jeho smrti. Přímo ho z ní vinili především rodiče Vojtěchovského. Eichler však měl „svou“ pravdu. Je sice šílená, ale ne nepravděpodobná, takže bychom ji měli - také jako varování před jakýmikoliv pletkami s jakýmikoliv organizacemi hodlajícími spasit svět - rozhodně znát. Vše začalo v polovině března 1944 na Žofíně, kde Český svaz válečníků vedený gen. R. Rychtrmocem spolu s Ústředním svazem sdružení bývalých vojáků v Čechách a na Moravě vedený gen. B. Kálalem, uspořádaly za poměrně značné účasti tisíců lidí oslavy pětiletého výročí zřízení Protektorátu Čechy a Morava. Jakousi čestnou stráž tam vykonávaly elitní sbory

Kuratoria, v nichž byli fyzicky zdatní hoši, také Vojtěchovský a Eichler. Tehdejší vinohradský okresní pověřenec Šindlar, člověk pražského SD, pozdější velitel vzorných rojů v ústředí a ještě později agent StB „Šindelář“, seznámil Eichlera s protřelým a bezohledným J. Vondráčkem, dalším Wilferovým“ člověkem, pro něhož byl takový naivní chlapec jistě vítanou obětí.¹⁰¹⁾ Eichler byl pozván do kavárenské společnosti na Valdek a Šindlar jej uváděl s tím, že „*existuje jistá společnost, která má za úkol zachránit lidstvo. Členům prý jsou svěřovány zvláštní úkoly. Bát se prý nemusím, členové prý jsou v Gestapu a na druhé straně prý zase v Stelings servis (má být zřejmě Intelligence service -IS - pozn. DS), G.P.U. a N.K.V.D.*¹⁰²⁾ Když vstoupím do společnosti, jsem prý chráněn proti německé policii.“ A právě proto šel Eichler za Ostrčilíkem, který docházel také na Valdek „*aby popřípadě zasáhla společnost, kdyby se něco stalo.*“ Ostrčilík jej však donutil Vojtěchovského udat na ústředí Kuratoria, jinak byl odhodlán věc sám hlásit Gestapu. Eichler pokračuje: „*Mezitím jsme se zúčastnil schůze společnosti. Jaké bylo moje překvapení, když jsem zjistil, že docházím mezi samé Gestapáky (to nebylo tak docela, byli to lidé sloužící SD - pozn. DS), kteří jsou za každé udání placeni. Zasedali zde: Šindlar, Ostrčilík, oba Ondráčkové, M. Cettl a ing. Havlíček, který předsedal... Teď teprve jsem věděl, jakým nástrojem jsem v rukou těchto vrahů... Co jsem se naplakal a nikdo mi nepřicházel poradit...*“¹⁰³⁾

V souvislosti s tragickým příběhem Vojtěchovského a s předchozím osudem mladých odbojářů nemohu nezpomenout na zvláštní svět knih Jaroslava Foglara. Vztah chlapců a jejich touha po dobrodružství, tajná klubovní činnost, uzavírání smluv různých klubů, to vše jsme v dětství a mládí četli. V jeho prvotině „Přístav volá“ dokonce parta chlapců pronásleduje hochu jménem Vilemín, o jehož otci se neprávem domnívají, že má na svědomí přemístění jejich otců z továrny na odlehlé pracoviště. Knihy J. Foglara patří k módě mladých vzdělanců, kteří parazitují na skutečné kvalitě a slavném jménu, je možno chápat i jako zvláštní, básnické, ale dosti přesné vyjádření tehdejšího chlapeckého světa. Ten, se svým vytěsněním dívek, se dnes zdá tak neuvěřitelným, že je nutno ahistoricky vymýšlet krkolomné konstrukce a analýzy. Pravda je přitom zřejmě jiná. J. Foglar popisoval skutečnost, jež jej obklopovala.

Další agenti v Kuratoriu

Kuratorium bylo vskutku hnízdem agentů SD. Na některé už jsme narazili. Podívejme se blíže např. na Šindlara, který se několikrát objevil ve Wilfereově životě. Patřil do jeho skupiny SD a později na sebe vzájemně donášeli pro StB. Jaroslav Šindlar byl získán ke spolupráci v březnu 1952, když již předtím pracoval pro Zemský odbor bezpečnosti, tedy nedlouho před získáním K. Wilfera. Může to napovídat zvýšenému zájmu bezpečnosti o tento druh lidí, o proniknutí do jejich prostředí. Šindlar byl získán pro spolupráci s SD „pod cizí vlajkou“, domníval se totiž, že ve skutečnosti pracuje pro IS. Byl řízen J. Vondráčkem a patřil do okruhu kavárny Valdek. „*Po celou dobu spolupráce žil Šindelář v domnění, že pracuje s IS proti Němcům. Tento poznatek, potvrzený již verboučkou dalších konfidentů, a to bývalého vedoucího filiálky firmy CIBA Svobody (Bohumila, někdy Bohuslava, měl zastoupení této švýcarské firmy v Praze - pozn. aut.) a pozdějšího vedoucího krycí firmy SD a Gestapa Glawy Chrummy ukazuje, že SD při verboučkách vystupovala pod hlavičkou IS... Styky s SD vysvětlovali jako činnost IS v německé zpravodajské službě.*“¹⁰⁴⁾

J. Šindlar se rovněž pokoušel o ilegalitu v rámci Kuratoria, na začátku roku 1945 se seznámil ve výcvikovém táboře Kuratoria v Protivíně s Antonínem Podzimkem z nuselské Jawy. Oba se účastnili květnového povstání, vytvořili zpětně pofiderní ilegální

organizaci „Pěst“, uspořádali sjezd svých bojovníků, napojili se totiž na skutečně existující odbojovou skupinu Vltava na Hořicku ve východních Čechách, vydali brožurku o činnosti neexistující skupiny, do níž přispěl také J. Vondráček. Objevilo se i podezření, že „Pěst“ byla založena SD, aby se její pomocí dostali na vlivná místa v hospodářských a politických orgánech, a proto bývalí fašisté vyvíjeli v „Pěst“ činnost orientovanou na KSČ.

Antonín Podzimek, později poslanec KSČ, byl vyslán jako bezpečnostní referent do severních Čech a na pomoc si přizval své známé ze skupiny včetně J. Šindlara, který se do počátku r. 1946 podílel na pacifikaci pohraničí.

S Vondráčkem nadále udržoval styky i po válce, v bytě manželky jeho rodičů, kde bydlel se scházela řada významných osob, kromě Vondráčka i gen. Koutňák z podobně nejisté skupiny „Vela“ a dokonce i mjr. A. Schramm.

J. Šindlar, i když po válce dostudoval práva (a jsme opět u těch mladých chlapců, jimž válka zkazila život) a měl jistý rozhled, podléhal iluzím, pakliže se ovšem na svou naivitu nevymlouval. Není to vyloučeno, protože při výslechu v r. 1965 jak sám uvedl, se rozhodl říci celou pravdu o své okupační činnosti, kterou celou dobu zapíral. Minimálně na samém sklonku války již přesně věděl, pro koho skutečně pracuje a že SD je SD a nic jiného. Uvádí, že když byl naposled spolu s J. Vondráčkem ve služebně v Italské ulici za K. Wilferem, aby se poradili co dál po porážce Německa, ten jim odpověděl: „*poslední dírou ven a první dírou zpátky*“.¹⁰⁵⁾

Vondráček mu vyprávěl o své návštěvě v hlavním stanu IS v Londýně v květnu 1945: „*Je to prý dům zcela nenápadný, kde u dveří se zazvoní, automaticky se dveře otevrou, takže člověk může vejít do haly. Tam vloží do nějakého okénka lístek s napsaným heslem a má-li být přijat, otevrou se automaticky dveře dále do budovy. Nemá-li být přijat, otevrou se jiné dveře a dlouhou chodbou ocitne se pak člověk na ulici ve zcela jiných místech, nežli přišel. On sám byl prý do budovy vpuštěn a před ním se objevila chodba, v níž se opět automaticky otevřely dveře do další chodby a takovým způsobem, několika chodbami dostal se až do jedné kanceláře, aniž by cestou viděl jediného člověka. V této kanceláři jako James Pospíšil prý hlásil příslušnému úředníku, že ČSR je osvobozena ...*“. Víme, že jméno Pospíšil vskutku používal i jako redaktor. Jinak toto líčení marně odkazuje na londýnskou Příčnou ulici z příběhu čarodějnického učeň Harry Pottera, kam by se svou věrohodností nejspíše hodilo.¹⁰⁶⁾

Ze zaměstnanců ústředí Kuratoria, které sídlilo na Senovážném náměstí, se rekrutovala celá řada budoucích agentů StB. Snad čtvrtina z odsouzených osob ve velkém poválečném procesu s vedením Kuratoria byla získána ke spolupráci. Jejich válečné i poválečné osudy jsou mnohdy pozoruhodné. Důvod k tomu, aby je StB získávala, byl celkem jednoduchý a rozhodně ne zcela zbytečný. V Kuratoriu, jak víme, působila řada německých poradců, z nichž mnozí pracovali pro SD. Státní bezpečnost se snažila zjistit, do jaké míry a zda pro ně pracovali i čeští zaměstnanci.

Tak např. Miroslav Hnát (později se přejmenoval) byl agilní fašista, vlajkař, člen Kuratoria, agent Gestapa, který pracoval pro J. Nachtmana a N. Holejka, ukrajinského emigranta, který organizoval konfidentskou síť pod krytím firmy Albatros. Hnát živelně nenáviděl E. Beneše a byl zavilý antisemita.¹⁰⁷⁾ Po válce byl zajat v Praze NKVD, 14. 5. byl odvezen do Kyjeva, kde mu byla nabídnuta spolupráce, kterou on odmítl. Nejsm si jist, bylo-li možné v jeho případě cokoliv komukoliv odmítnout. Každopádně 28. 8. 1945 byl vrácen do Československa, kde byl odsouzen k dvacetiletému trestu a podobně jako mnozí jiní retribuční vězni byl v 1955 propuštěn.

Státní bezpečností byl získán (nebo chceme-li používat odbornou terminologii „zverbován“) 31. 10. 1957 údajně na základě dobrovolnosti do báze právě konfidentů

Gestapa, Vlajky a bývalých retribučních vězňů. Je skutečností, že podával zprávy např. na výše uvedeného Wilferova konfidenta, fašistického holiče Konráda Klímu. Ten pro jistotu také změnil jméno a přijal příjmení své manželky. Ale ten byl také spolupracovníkem StB. Již krátce po svém zadržení a uvězení v pankrácké věznici se nabídl, že bude podávat hlášení o zajištěných členech protektorátní vlády, které holil a stříhal.

M. Hnát prostředí těchto osob charakterizoval tak, že se „...*politizuje a vede tzv. pivní politika, tj. debatují o současné politické situaci*“. V charakteristice je o něm uvedeno, že se otevřeně prohlašuje za fašistu a antikomunistu. Příslušník StB, který s ním udržoval konspirativní styk (tedy „řídící orgán“) jej charakterizoval následovně: „*Nikdy nezapírá, že byl jako fašista zavřen a že jím zůstal. Pro svou otevřenost je velice oblíben na stavbě právě komunisty, což jsem se i sám přesvědčil.*“

Dále měl za úkol zjistit kontakty K. Klímy k Adolfu Leitgebovi., který býval vysokým úředníkem Moravcova protektorátního ministerstva a organizoval a řídil např. Veřejnou osvětovou službu. Po válce v NSR měl údajně zpravodajsky pracovat proti Československu a StB tak prověřovala, zda obnovuje své bývalé kontakty.¹⁰⁸⁾

Mezi dalšími kuratoristy, kteří nakonec skončili v sítích StB, byl Miloslav Potužník, který byl odsouzen až v obnovené poúnorové retribuci na jeden rok. Byl rovněž získán ke spolupráci do báze SD, Kuratoria a vlajkařů. Po té, co se seznámil s Gladrowovým plánem, začal údajně pracovat proti Němcům.¹⁰⁹⁾ Potužník chápal, že osoby, které spolupracovaly s okupanty mohli převzít „Američané“ a souhlasil s účastí na odhalování nepřítelů. V r. 1960 byl již svazek uložen a spolupráce, která začala jen před dvěma lety byla ukončena, později byl však opět aktivován.¹¹⁰⁾

Dalším agentem StB z řad Kuratoristů, který vstoupil dokonce do řad Svatováclavské roty, byl Ladislav Strachota, který byl odsouzen MLS na 5 let. Byl dále členem České ligy proti bolševismu a Veřejné osvětové služby (stal se jím po shlédnutí filmu „Žid Süss“, jak sám uvedl). Ke spolupráci byl získán proto, že by mohl být užitečný při odhalování lidí, jejichž okupační činnost není ještě známa, údajně se stýkal i s Wilferem, který to ale popřel. V jeho svazku se uvádí: „*Západoněmecká rozvědka, v jejímž středu je celá řada bývalých členů Gestapa a SD, může se v budoucnu za účelem získávání špionážních zpráv obracet i na osoby druhu Strachoty*“. Z toho důvodu bylo nutné se na ně zaměřit. Spolupráce začala na počátku 50. let, kdy dotyčný opět prosí ministra o možnost spolupráce, aby tak odčinil zamlčení válečných událostí a v r.1956 byla ukončena pro omezené možnosti a čas.¹¹¹⁾

Obzvláště povedený úlovek se zdařil Státní bezpečnosti v osobě tiskového referenta Kuratoria a redaktora kuratorní „Zteče“ Vladimíra Dejmka. V 1948 byl MLS odsouzen na 5 let odnětí svobody. Již v r. 1951 byl podmíněčně propuštěn a ke spolupráci se zavázal 19.2. 1952.. Budou jej znát mnozí historici, s kterými ve druhé polovině 50. let studoval na Univerzitě Karlově, odkud byl po 10 semestrech, na konci studia, pro členství v Kuratoriu vyloučen (zřejmě v souvislosti s třídně politickými prověrkami 1958) a promoval až během pražského jara. Pracoval na Českém geologickém úřadu, kde využíval své bohaté historické znalosti a znalost archivních materiálů k prověřování starých důlních děl. Za celou dobu spolupráce mu byla vyplaceno celkem asi 5700 Kčs a bylo konstatováno, že: „*V jeho případě je možno hodnotit i jeho spolupráci s StB jako jeho zálibu.*“¹¹²⁾

Podobnou zálibu v udávání měl již zmiňovaný Josef Vondráček, rovněž známý konfident z doby okupace, který byl ochoten vypovídat cokoliv proti komukoliv. Jeho spolupráce s StB se datuje již od 1945, MLS byl odsouzen na 12 let a amnestován z důvodu podlomeného zdraví k 30.5. 1955. Byl úkolován do báze „sionistů“, retribučních vězňů a starých sítí SD. „*Má perspektivní možnosti k odhalování osob z agentury cizích*

rozvědek a protistátní ilegality, jakož i vypátrat špiony na našem území“, o něm psali ještě v 1962, kdy již byl těžce nemocný. Pracovníci bezpečnosti věděli, jaká rizika jsou s ním spojena. V jeho hodnocení z r. 1962 se dovídáme, že se v minulosti „*provokováním dopracoval k úspěchu v náš prospěch*“, ale nyní je třeba tyto jeho návrhy odmítnout.¹¹³⁾

Mezi další významné fašisty, kteří spolupracovali s StB nutno uvést Fr. Zelenku, jehož svědectví ve svůj prospěch se výslovně u mimořádného lidového soudu dovolával K. Wilfer. Zelenka, tábořský rodák, byl za první republiky významný představitel lidové strany, byl členem ústředního výkonného výboru, ve kterém představoval „pravou“ opozici vůči šrámkovskému směru. V 1924 založil volné sdružení mladých mužů, které vycvičil v řečnictví a nazval ofensores fidei („výbojci víry“). Za lidovou stranu zasedal v zemském výboru, kde byl vedoucím odboru majícím na starosti zdravotní záležitosti, stavební inspekci, patronát nad zemskými farami a kostely a byl též členem Purkrabské rady karlštejské. Po té, co byl na zásah zemského výboru lidové strany zbaven tohoto místa, založil fašistickou Národní stranu lidovou, kam převedl i ofensory. Byl agentem Gestapa, měl pracovat i pro pracovníka SD E. Sýkoru, který mu přidělil „mluvící“ krycí jméno „Grüner“ (ve službách StB používal v podstatě identické jméno Greny). Zelenka mu předával zprávy z prostředí vysokého kléru a vedení bývalé lidové strany. Pohyboval se v okolí barona Procházky, byl též členem NAKu. Odsouzen byl hned v roce 1945 na 3 roky a v roce 1948 na dalších 5 let. V roce 1952 napsal dopis, v němž nabízí StB za propuštění z Jáchymova nejen své služby, ale v dějinách konfidentství jistě ojedinělý případ, totiž celou svou ofensorskou síť kolem 500 lidí. Obvodní národní výbor v Praze Břevnově, kde byl hlášen k trvalému pobytu, protestoval proti možnosti jeho předčasného propuštění z důvodu nepříznivé reakce místních obyvatel. Nakonec díky rozhodnutí komise pro podmíněčné propuštění u krajské prokuratury v Karlových Varech, za ingerence StB, protože ta jeho nabídku zvažovala, protože Zelenka nabízel průnik do církevního prostředí, byl vskutku propuštěn. StB chtěla prověřit, zda skutečně ofensorská síť existuje, proto Zelenka prozradil některá jména, z nichž jedna osoba již byla spolupracovníkem StB a ta potvrdila existenci ofensorů. Nicméně Zelenka se chtěl tímto způsobem pouze dostat na svobodu. Jako spolupracovník se neosvědčil, jeho zprávy byly všeobecné a v 1954 byl kontakt ukončen.¹¹⁴⁾ Smíchovský, který jej znal již z třicátých let, jej hodnotil velmi negativně, údajně měl donášet zprávy z okruhu poštovních úředníků (byl poštovním ředitelem) a lidovců.¹¹⁵⁾ Mezi dalšími členy Kuratoria, kteří byli agenti StB, byla např. M. Pechová, Teunerova milénka, Václav Krigar, vedoucí organizačního oddělení a další.

Další agent SD, vlnkař a kuratorista Antonín Stříbrný, synovec známého politika Jiřího Stříbrného, donášel na K. Wilferu pod jménem „Zweig“. Ke spolupráci byl zavázán „na základě dobrovolnosti“ 3. 6. 1953 v Jáchymově opět na základě „dobrovolné“ nabídky („*Podepsaný Antonín Stříbrný podává si tímto žádost o povolení spolupráce se Státní bezpečností*“). Datum začátku spolupráce není náhodné, neboť již tentýž den podává informace o náladách mezi vězni po měnové reformě. Byl rovněž úkolován do problematiky českých fašistů a bylo u něj oceňovány zkušenosti ve zpravodajské práci, které nabyl u SD a vlastně přímo od K. Wilferu a Völkelové, s nimiž byl v kontaktu.

Spolupráce trvala dlouhá léta, takže z jeho svazku např. víme, že nepřijal polednový vývoj, naopak se velmi zlobil, že ministr vnitra J. Pavel prozradil v rozhlase formy a metody práce StB. Řídící orgány o něm sice předpokládaly, že nestojí na platformě KSČ, ale má „zálibu ve zpravodajské činnosti, ať je to na úseku kriminální trestné činnosti, tak i na úseku StB“. Uskutečnil se pokus, aby přes A. Leitgeba (čestného spolupracovníka SD) a naši starou známou Völklovou (ovšem té se splnil po odsunu její sen a v Německu se konečně provdala) byl uskutečněn průnik k cizím rozvědkám. Za tím účelem v r. 1968

vycestoval do NSR, kde navštívil mj. i osobního holiče K. H. Franka. Opakování těchto průniků paradoxně učinily přítrž nové směrnice o cestování do kapitalistických států. V 1970 byla spolupráce ukončena vzhledem k tomu, že báze českých fašistů značně zestárla a přestala představovat reálnou hrozbu.¹¹⁶⁾

A tak bychom mohli pokračovat dál, protože od jednoho agenta vede cesta k druhému, až bychom napsali dějiny českého konfidentství a udavačství minulého století, ale to snad až někdy jindy, to ponechme pozdějším a povolanejším našim nástupcům, kteří od událostí a osob budou mít dostatečný odstup.

POZNÁMKY:

¹⁾ Základní typologii přináší *Encyklopedie špionáže. Ze zákulisí tajných služeb, zejména Státní bezpečnosti*. Praha, Libri 1993, s. 64-70 a 323-324.

²⁾ Zákonem č. 33/1948 Sb. z 25. března 1948 jímž se obnovuje účinnost retribučního dekretu a nařízení o lidovém soudnictví a mění některá jejich ustanovení obnovila účinnost dekretu presidenta republiky č. 16/1945 Sb. o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech s platností do 31.12. 1948.

³⁾ K obnově německého zpravodajství blíže, i když mnohdy „matně“, její zakladatel GEHLEN, Reinhard: *Tajná služba v akci*. Praha, Naše vojsko 1994.

⁴⁾ Náchodská komise Ministerstva vnitra je spojena především se jménem jejího inspirátora JUDr. Bohumila Smoly, který se stal po válce předsedou okresní vyšetřovací komise v Náchodě pro stíhání kolaborantů a konfidentů a v r. 1948 předsedou obnoveného Mimořádného lidového soudu a okresního akčního výboru. S trochou nadsázky můžeme uvést, že to byl právě on, kdo uvolňoval - snad i v dobré víře - síly, které se později zcela vymkly z kontroly. Byl to totiž Smola, kterému se podařilo usvědčit a nechat zatknout Josefa Vondráčka, aktivistického novináře a především agenta SD (pracoval v okruhu K. Wilfera), který do r. 1948 byl na svobodě a pokračoval ve své konfidentské činnosti tentokrát pro Zemský odbor bezpečnosti v Praze a Ministerstvo vnitra pod jménem mjr. Josef Pospíšil. Jeho uvěznění zřejmě souvisí i s pádem jeho ochránce Š. Plačka.

Smola se k Vondráčkovi dostal přes případ J. Rejcherta, krajského tajemníka Národního souručenství ve východních Čechách. Vondráček se okamžitě a spontánně přiznal ke své protektorátní minulosti i k tomu, že je agentem anglické zpravodajské služby IS. Smola přesvědčil po určitém váhání vedoucí činitele bezpečnosti (Šváb, Veselý, Pavel, Závodský) o nebezpečí neodhalených agentů SD a Gestapa, kteří mohou pracovat pro západní tajné služby. „Vznikem případu Vondráček se objevuje nutnost rozšířit šetření a vytvořit zvláštní skupinu.“ 1. 11. 1948 byl přijat do bezpečnosti a zároveň vznikla zvláštní komise MV v Hradci Králové, která měla za úkol „odhalovat síť předmnichovské policie a Gestapa u nás.“ Komise byla na podzim 1949 formálně likvidována, ale Smola a někteří další pokračovali v odhalování „rozvědky ve stranických organizacích a to rozvědky bývalé policie, případně Gestapa a SD“ v nové skupině, která do podzimu 1950 sídlila nadále v Hradci Králové. V roce 1951 vyšetřoval Smola bývalé vedoucí pracovníky bezpečnosti v Kolodějích. K 1. lednu 1952 odešel ze služeb bezpečnosti a stal se předsedou krajského soudu v Hradci Králové. Smola nebral v úvahu varování před přílišnou důvěrou v mnohdy fantastická Vondráčkova odhalení. Také Smolův spolupracovník Karel Aresin se ještě v 1956 domníval, že Vondráčkův případ „dokázal možnost starých sítí Gestapa, SD, IS a Abwehru, které mohly být využity svými dřívějšími řídicími orgány.“ Vedoucí komise (Smola byl jen zástupce, protože se zdál vedení bezpečnosti příliš „divoký“) Stanislav Severin při objasňování těchto událostí v r. 1963 uvedl, že se J. Veselý obával, aby tato činnost nepřinesla „více škody než užítku.“ Upozorňoval, že vzhledem k charakteru vězňů je třeba uvažovat i o tom, „že by mohli vědomě dávat kompromitující a nesprávné poznatky.“ Proti svým vyšetřovatelům měli výhodu větší zpravodajské zkušenosti a „byli nepochybně také mnohem protřelejší.“ Zvláště Vondráček vynikal fantasií a kombinačními vlohami. Severin měl svou opatrností věci spíše brzdit. I to se později stalo přitěžující okolností těmto vedoucím pracovníkům. Závěrečná zpráva z 11.2. 1963 konstatovala, že po zatčení Švába a dalších vedoucích pracovníků a v důsledku vyslání Smoly do Koloděj se dostalo „dříve pochybným materiálům Vondráčka a jiných osob plné pravdivosti“ a jejich dřívější nevyužití „z důvodu nedůvěry v jejich pravdivost bylo zaměřeno za úmyslné nevyužití, tj. sabotáž bezpečnostní práce.“ Archiv ministerstva vnitra Praha (dále AMV), fond H- 786-1.

V tomto článku, který je postaven z největší části na materiálu Archivu ministerstva vnitra, tedy jednoznačně materiálu bezpečnostní povahy jako jsou výsledkové protokoly, agenturní zprávy, záznamy a vyhodnocení orgánů StB apod., užívám povětšinou číselného označení fondů (výjimkou je právě fond „H“), které blíže osvětluje článek FROLÍK, Jan: *Osud fondů Studijního ústavu MV*. In: *Archivní časopis*, roč. 48, 1 (1998), s. 4-14.

Zasazení Státní bezpečnosti a jejich akcí do širších souvislostí provádí KAPLAN, Karel: *Nekrvavá revoluce*. Praha, Mladá fronta 1993. Od téhož autora pak *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948-1956*. Brno, Doplněk 1999. K Bohumilu Smolovi podrobně např. HEJL Václav: *Zpráva o organizovaném násilí*. Praha, Univerzum 1990, s. 81-84.

Retribučním soudnictvím a vězeňstvím se v současné době zabývá Slezský ústav Slezského zemského muzea, konkrétně M. Borák, D. Janák a T. Staněk, jejichž připravovaná práce kromě přehledné biografie k tématu přinese i kvalifikované hodnocení nejen metod „náchodské komise“, ale celé problematiky.

⁵⁾ Víme, že ve věznicích trestního soudu v Hradci Králové mohli číst i denní tisk a takový J. Vondráček „na základě toho mohl i kombinovat.“ Vyšetřování během dlouhých výslechů navíc poznali „o co je asi zájem“ a podle toho koncipovali své výpovědi a elaboráty o své činnosti, které mnohdy i sami sepisovali. Zcela v dobovém duchu se Smola zaměřoval „na tehdejší aktuální otázku trockismu u nás.“ AMV H-786-1.

Podobně, v dobovém kontextu doby politických procesů, mělo být K. Wilferovi při výsleších vysvětleno, „že by pomohl svými výpověďmi odhaliti trockistické agenty v komunistickém hnutí.“ AMV H-677.

⁶⁾ Blíže PLACHÝ, Jiří: *Případ Fritz. Válečný zločinec Max Rostock jako agent StB*. Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu, Sešity 5, Praha 2002.

⁷⁾ Jejich evidence byla nařízena rozkazem ministra vnitra č. 1 z r. 1959.

Nastupující generace vystupují proti režimu postupně a živelně a spíše se orientují na oblast trampingu, recese - majáles, které jsou rovněž nemilosrdně stíhány a vedou k uvědomělejšímu odporu této části mládeže, ale to je již jiná kapitola vývoje akcelerovaného období roku 1968. Teprve po potlačení pražského jara je podle mého soudu možno hovořit o „disentu.“

⁸⁾ O fenoménu českého fašismu existuje obsáhlá literatura. Z novějších přehledných prací uvedme posthumní práci PASÁKA, Tomáše: *Český fašismus 1922-1945 a kolaborace 1939-1945*. Praha, Práh, 1999. Dále k tématu GREGOROVÍČ, Miroslav: *Kapitoly o českém fašismu. Fašismus jako měřítko politické dezorientace*. Praha, Lidové

noviny 1995 a kontroverzní monografie NAKONEČNĚHO, Milana: *Vlajka. K historii a ideologii českého nacionalismu*. Praha, Chvojka 2001.

⁹⁾ Konkrétně se mělo jednat např. o Štěpána Plačka vzhledem k jeho vlastní nejasné okupační činnosti. Je jistě neoddiskutovatelné, že nejen on, ale i další pracovníci bezpečnosti se po r. 1945 inspirovali při výstavbě bezpečnostního aparátu nacistickými zpravodajci, kterým poskytovali řadu úlev a možnost zasahování do probíhajícího vyšetřování, jako např. v dále zmíněném případě J. Smíchovského. Přesto se, myslím, nedá přímo mluvit o záměrně úmyslném matení stop z jejich strany. Je to snad jen opakování jejich obžaloby z procesů, jichž se sami po únoru stali obětí.

¹⁰⁾ AMV fond 325-134-1.

Jaká byla po čistkách uvnitř bezpečnostního aparátu a politických procesů a všeobecné nedůvěry na počátku 50. let situace v bezpečnosti a čemu byla ochotna naslouchat svědčí mj. i prostor, který byl dán mnoha odsouzeným retribučním vězňům z řad bývalých příslušníků Gestapa a SD.

Jako další příklad, jeden z mnohých, můžeme uvést Viléma Dvořáka, příslušníka vsetínské služebny Gestapa, odsouzeného MLS na doživotí, který právě při opětovném vytěžování v roce 1953 radí StB, jak postupovat při zjišťování starých sítí Gestapa. „*Když nějaký zpravodajský aparát z bývalých členů Gestapa sestavený, skutečně existuje, tak v daném případě může jenom pracovat v souvislosti s americkou nebo anglickou zpravodajskou službou. Samostatně jistě nemůže pracovat po událostech v r. 1945, protože německý vliv přestal a nemůže se už postavit, kde někdy stál. Nikdo ve zdejšímu prostoru není zvědav na znovuvytvoření a zavedení německého vlivu a řádu, leda kdyby se stalo nebo provádělo pod firmou amerického kapitalismu, od které snad zdejší bývalí kapitalisté očekávají starý kapitalistický řád, pod kterým se jim tak dobře vedlo.*“ AMV, fond 305-410-1.

V podstatě nabízel svou spolupráci, sestavil elaboráty o akcích Gestapa a návody, jak vést agenty. Ke spolupráci byl zavázán ve vězení 1952 Ia odborem 3. oddělení StB Příbram Správy ministerstva vnitra Jáchymov. V roce 1955 byl propuštěn a v r. 1956 vysídlen do NSR. Abychom věděli, jaké důvody lidé pro spolupráci měli, uveďme z návrhu na verbovku: „*Jmenovaný podle hovoru touží po propuštění a je pak ochoten se usadit kdekoliv a dělat cokoliv, jen aby se mohl věnovat své dcerce...*“ AMV 430876/MV.

¹¹⁾ Již 5.6. 1963 bylo navrženo založení osobního svazku „*za účelem aktivního zpracování činnosti Wilfera.*“ K formálnímu provedení došlo v únoru r. 1965 (V té době byl Wilfer „*manuelní pracovník bez stálého zaměstnání v lomech na Jičínsku*“) převedením jeho osobního agenturního svazku (svazku agenta StB) vedeného na Krajské správě Ministerstva vnitra Hradec Králové na osobní operativní svazek (tedy svazek osoby sledované), který byl veden pod jménem Cidlina v rámci objektového svazku Blaník pod evidenčním číslem 23951. Zároveň byl svazek postoupen na „centrálu“, na 4. odbor II. správy ministerstva vnitra, konkrétně kpt. Janu Kadlecovi. K tomuto opatření dal 16.12. 1964 souhlas náměstek ministra vnitra Jaroslav Klíma. Svazek byl v r. 1976, tedy několik let po vystěhování Wilfera do NSR, uložen do AMV, kde se nachází pod sign. H- 677.

¹²⁾ Podle údajů z jeho poválečných výsledků pro potřeby mimořádného lidového soudu k zadržení došlo 8.května o osmé hodině ranní na katastru obce Dušníky. Dotyčný výtečník se totiž několik dnů před tím snažil ukrýt luxusní interiér arizované vily v Davli u příbuzné své nastávající tchyně v Hlásné Třebáni u Karlštejna. Státní oblastní archiv v Praze (dále jen SOA), fond Mimořádné lidové soudy (dále MLS) LS 8/48. Rozsudek byl vynesen 11. 10. 1948.

¹³⁾ Trest mu vypršel 8.5. 1950 a z výkonu trestu byl předán krajskému velitelství StB v Praze, kde byl prokazatelně od 19.6. ve vyšetřovací vazbě. Po té byl rozhodnutím trestní komise ONV Prahy 1 ze dne 29.12. 1950 předán do TNP Pardubice, kde byl od 4.1. 1951 do 23.5. 1951 a pak převeden do TNP Všebořice, odkud byl 19.9. 1951 propuštěn na základě výnosu ÚNV Praha. Vr. 1970, kdy byl opět ve výkonu trestu v nápravně výchovném ústavu Ministerstva spravedlnosti V Praze na Pankráci (okolnostem jeho druhého odsouzení se budeme dále věnovat), žádal podle zákona 82/68 Sb. o rehabilitaci. Okresní soud v Jičíně 3.8. 1970 žádosti vyhověl a prohlásil jeho zařazení do TNP za neplatné. SOA MLS LS 8/48.

¹⁴⁾ K. Wilfer se přímo odvolával na své zásluhy při záchraně známého předválečného křesťansko-sociálního odboráře a lidoveckého politika A. Petra, který po válce představoval spolu s Plojharem otevřeně prokomunistické křídlo v lidové straně.

Takto idealizovaný obraz nezištného K. Wilfera ovšem neobstojí. Podobně jako mnozí další nacističtí pohlaváři, využil svého postavení v protektorátu k obohacení a k zaopatření dobrého bydla pro sebe i svou rodinu.

Jeho finanční situace se od doby, kdy byl chudým a takřka nezaměstnaným „textilákem“ značně zlepšila. Od německého Fondu pro vyrovnání těžkostí („*Härteausgleichsfond*“) obdržel za své věznění v ČSR odškodnění ve výši 150 tisíc protektorátních korun. V r. 1938 dokonce uvažoval o založení Svazu politických vězňů z ČSR, spojil se snad dokonce s H. Himmlerem, ale nakonec z plánu sešlo. AMV H-677.

Víme, že mnozí příslušníci pražského Gestapa se obohacovali tím nejjednodušším způsobem, úplatky od pronásledovaných osob, jako např. E. Pfitsch nebo Gall, v jehož případě vše překročilo únosnou mez a sám skončil v terezínské pevnosti. Tak i K. Wilfer vydíráním a nátlakem získával od obchodníků např. luxusní zboží (kožešiny) pro svou snoubenku, jak dokládaly jiné svědecké výpovědi pro MLS.

„*Podnikal*“ však také ve větším, když rovněž zálučně získal pro svou rodinu továrnu na marmelády a ovocné šťávy v Praze-Kunraticích. AMV H-677 a dále fond 305-417-3.

Rovněž však podle výpovědi Josefa Vondráčka z listopadu 1949, který je však namnoze svědkem nespolehlivým, odsuzoval Wilfer činnost Gestapa, jež pokládal za největšího nepřítele říše, protože vzbuzuje svým počínáním odpor u českého obyvatelstva (při známé konkurenci SD s Gestapem je takový postoj možný), z tohoto důvodu mu „*žádná tajnost z českého politického života mu neunikla, a proto měl tak velký počet agentů, kteří k němu měli důvěru.*“

Vondráček tedy Wilferův význam ovšem přece jen uvedl na pravou míru, oproti představě bezvýznamného ledabylého úředníčka, kterou se Wilferovi podařilo vsugerovat soudu, i když jej možná v otázce jeho obecně politického vlivu přecenil. Tvrdil dokonce, že byl z Berlína pověřen kontrolou K.H. Franka a že měl hlavní podíl na známé hře SD na dosazení R. Bienerta jako předsedy vlády. AMV 305-417-3.

¹⁵⁾ AMV, fond H-677. Tento postup potvrzuje také Anna Novotná, k níž přišla I. Janečková se svým strýcem Josefem Kracikem již s napsaným prohlášením, který paní Novotná podepsala. H-677.

¹⁶⁾ Pokud nebyl jednoznačně usvědčován, ale i pak svou činnost popíral, snažil se zcela přirozeně vyličít svou činnost jako bezvýznamnou, a maximální ústupek, který učinil bylo přiznání, že zpravodajsky obhospodařoval konzuláty a diplomaty v Protektorátu, ale i to jaksi mimoděk. Výzvědnou činnost mimo území říše (do níž Protektorát zpravodajsky patřil), a také proti zastupitelským úřadům a v případě Protektorátu konzulátů, vykonávalo VI. oddělení RSHA. Po svém zatčení v r. 1965 K. Wilfer konečně přiznal, že nebyl pracovníkem oddělení D - tedy zahraničního zpravodajství, které spadal pod RSHA VI a mylné informace uváděl z alibismu.

¹⁷⁾ Rozsudek Mimořádného lidového soudu v Praze, SOA, MLS LS 8/48.

¹⁸⁾ Ovšem Ing. Otto Havlíček měl ve své všeobecné občanské legitimaci příslušníka Protektorátu Čechy a Morava datum narození 1.5. 1912 ve Vídni, neboť pro snazší infiltraci do českého prostředí vystupoval jako vídeňský Čech. SOA MLS LS 8/48. Toto krytí však považuji za dosti chatrné vůči značným jazykovým rozdílům mezi saskou němčinou, neřku-li „egerlandštinou“ na jedné straně a „wienerdeutsche“ na straně druhé.

¹⁹⁾ Podle pražské policejní přihlášky z 19.9. 1941 byl již „bez náboženství“, přesně v intencích nacistické ideologie. K. Wilfer byl přirozeně člen NSDAP. Tamtéž.

²⁰⁾ Wilfer v poválečných výpovědích uváděl, že absolvoval vysokou školu textilní v Cáchách, teprve později byly věci uvedena na pravou míru. SOA, LS 8/48.

²¹⁾ V dopise adresovaném veliteli StB z 10.5. 1952, v němž vlastně nabízí svou spolupráci. V dopise se stylizuje do odlišné podoby (vystupuje jako aktivní účastník dělnických bojů výmarského Německa) než v dopise A. Hitlerovi z r. 1939, kde zdůrazňuje své nacionalistické spolkaření a bojůvkářství z téže doby a samozřejmě zpravodajskou činnost. AMV H-677.

²²⁾ Pátrací oběžník četnické stanice v Aši z 5.5. 1932. AMV H-677. Tyto materiály byly soustředěny Státní bezpečností a ve fotokopii se staly součástí Wilferova svazku. Detailní znalost osoby (ať agenta nebo osoby sledované), provedení tzv. „ustanovky“, patřilo k základním předpokladům zpravodajské práce. Právě v minulosti se hledaly nevyjasněné momenty a „slabiny“, které mohly sloužit k zpravodajskému „vydírání“ dotyčné osoby, k zjišťování jejích kontaktů, známostí apod.

²³⁾ Hlášení četnické stanice v Aši z 6.1. 1932. AMV H-677.

²⁴⁾ StB v 60. letech neúspěšně pátrala po příslušném soudním spisu. Jelikož nechceme psát Wilferův podrobný životopis, tehdejší šetření jsem neprověřoval. Skutečností zůstává, že již tehdy se K. Wilfer ocitl v zájmu vysoké politiky. O případu hovořil dne 8. listopadu 1932 v Národním shromáždění poslanec Deutsche Nationalpartei (DNP) Dr. Bedřich Hassold, ale spíše ve spojitosti s jeho otcem, který byl v procesu s Kurtovým bratrem v Chebu odsouzen k 6 měsíčnímu vězení. Podle digitalizované podoby stenografických záznamů jednání Národního shromáždění RČS z let 1929-1935, jež vystavila na svých webových stránkách knihovna Parlamentu ČR.

Byl to právě onen dr. Hassold, na něž měly čs. úřady (konkrétně zpravodajské ústředně v Praze) podezření, že iniciuje ve spolupráci s B. Schätzem Wilferův útek z vězení. Bylo jisto, že byl ve spojení s Wilferovou rodinou a tedy zřejmě i s B. Schätzem. Odeslal rozsudek K. Wilferovi a na obálce bylo tužkou stenograficky připsáno známé: „Einst kommt der Tag.“ H-677.B. Hassold po zákazu DNP dne 4. 10. 1933 přešel do parlamentního klubu Deutschvölkischer Abgeordneten a byl zřejmě zpravodajsky činný. Působil též v nacionálním spolku Grenzlandjugendbund a za různé protičeskoslovenské projevy byl vydán imunitním výborem Národního shromáždění k trestnímu stíhání. Po obsazení Čech se stal jedním z čelných představitelů protektorátního Ústředního svazu peněžnictví. AMV 325-167-9.

²⁵⁾ AMV fond 141-77-9. Ve spisu je však pouze obžaloba vypracovaná 4. 8. 1941, nikoliv rozsudek.

²⁶⁾ V neodeslaném dopise A. Hitlerovi datovaném 26. 5. 1939 a korigovaném právě Schätzem, jedná se vlastně o jakýsi životopis, samozřejmě hovoří o uvědomělé práci pro národně socialistickou myšlenku, byť ještě před nástupem nacismu k moci, líčí se jako oběť versailleského systému a z něho konstituovaného Československa, které jej uvrhlo do podzemní („irrdische“) terezínské kobky „Principky“, kde byl před ním vězněn známý atentátník. Dopis byl nalezen v bytě jeho milenkyně I. Janečkové v Nekázance 17. SOA, MLS, LS 8/48.

²⁷⁾ Příloha k. č.j. Z/II-3064-16/2-46-1. Blokova pobočka prof. Bernhauera byla povýšena na služebnu a měla nahradit v červnu 1939 kritizované studentské blokované odbočky („Studentenblockstelle“), které byly rozpuštěny.

²⁸⁾ Příloha k. č.j. Z/II-3064-16/2-46-1. Doslova uvedeno: „První spolupracovníci a pomocné síly, které SD obzvlášť v prvních týdnech a měsících měl, pocházeli ze studentského svazu (Studentenbund).“ Hitlerovi bylo představeno 20 studentů, kteří byli oceněni za ilegální činnost v zájmu SD, jmenováním do hodností SS.

²⁹⁾ AMV 305-581-3. Podle zprávy náčelníka I. správy MV - roznůdky Jaroslava Millera z 4. 11. 1961 byla v západním Německu proti K. Wilferovi velká nedůvěra kvůli jeho poválečné činnosti. I z jiných pramenů víme, že jeho známí se snad měli domnívat, že pracuje pro StB. Millerova zpráva však pokračuje dosti podivně: „Také bývalý vedoucí SD Praha Kurt (!) Bernhauer uvádí, že v r. 1950 (!) jej navštívil Kurt Wilfer v NSR.“ AMV fond H-677.

³⁰⁾ AMV H-677.

Wilferova legenda však dostávala hlavně po té, co se dostal do rukou čs. úřadům N. Horbanjuk, vážné trhliny. Bylo stále zřejmější, že patřil „k nejschopnějším orgánům a funkcionářům SD“, který řídil nebezpečné rezidenty jako Horbanjuka, Klečánka, Eliáška a další. Po svém zatčení se vydávala za „pouhého tlumočnicka na úřadovně SD, poslíčka a připouštěl pouze svoji práci mezi pracovníky konzulátů v Praze.“ Podle hodnocení z 5. ledna 1962 H-677. Zpráva

přebírá starší podezření, např. již v dokumentu z 27.11. 1961 se uvádí, že Wilfer byl získán k problematice starých sítí a k rozpracování amerického a francouzského velvyslanectví, nedoznal ale svou řídicí činnost v SD a zamlčel část své agentury, snažil „ze sebe udělat pomocnou administrativní sílu úřadovny SD v Bolzanově ulici.“ H-677.

³¹⁾ SD se snažil „dělat“ politiku a to nejen v této době. Např. v prvním období existence protektorátu na přelomu let 1939-1940, kdy se ještě výrazněji uplatňoval Neurathův kurs, stál SD na straně K.H. Franka. Tato dichotomie byla známa a podle toho někteří informátoři poskytovali jinak akcentované informace podle toho s kým jednali. To bylo záhy odhaleno, protože lidé ze SD vystupovali i jako zaměstnanci Úřadu říšského protektora. To byl případ ing. Zdeněka Zástěry, který nakonec skončil v koncentračním táboře. Podával různé zprávy, „jenomže nevěděl, že obě jeho informační variace se sejdou v referátu B5 (české politické otázky - pozn. DS) SD v ústředí v Praze“. Podle W. Pffafa z r. 1953. AMV fond 305-410-3. (10490, s. 125 Zástěra)

³²⁾ Bývalá pražská usedlost náležející dříve Strahovskému klášteru, sloužila jednak jako konfinace pro parašutisty - konfidenty a v r. 1945 jako vězení pražského Gestapa pro prominentní - tzv. čestné vězně K. H. Franka, kteří byli v dubnu převezeni z Terezínské pevnosti. Jednalo se mj. o známého Vl. Krajínu, předmnichovského ministra zahraničí Kamila Kroftu, vysokého úředníka téhož ministerstva Arnošta Heidricha a mnohé další. K.H. Frank je chtěl na samém sklonku zneužít pro sestavení nové vlády, které by odevzdal moc a která měla být protiváhou vládě košické a s pomocí americké armády ji měla, podle německých představ, zabránit příchodu do Prahy. Nacisté se tak snažili i v okamžiku svého pádu vnášet rozkol a budoucí nesváry do nové doby.

W. Rother přišel k pražskému Gestapu 1. 5. 1939, od r. 1942 byl přednostou kartotéky a spisovny pražského Gestapa a od 6. 6. 1944 se, z důvodů obav před nálety, se svou agendou přemístil na Jenerálku W. Rother předal o půlnoci ze 7. na 8. 5. 1945 vězně československému červenému kříži v Praze Dejvicích. Pak byl „vzvednut pí Eliášovou, manželkou popraveného generála Eliáše, a to na přání vyslance Heidricha, který byl s ní v příbuzenském vztahu.“ Zatčen byl dne 15. 5. 1945 v bytě paní Eliášové, když již předtím dostal jakési potvrzení, že „proti mně není žádných závad a že se mohu pohybovatí volně po Praze.“ Protokol o výpovědi 19. 3. 1946 na Ředitelství národní bezpečnosti v Praze. AMV fond 305-553-1.

³³⁾ Jan Schilf, původem polský Němec, působil na pražském Gestapu od r. 1941-1945, zprvu u H. O. Galla, byl nasazen do akce proti „Prstýnkářům“, od konce r. 1943 byl přidělen E. Pffitschovi v referátu česká pravicová opozice vedeném A. Fuchsem (ref. IV 1b 2a). AMV fond 325-118-4.

³⁴⁾ K organizaci Ministerstva vnitra (byť v r. 1952 se jednalo o Ministerstvo národní bezpečnosti) blíže FROLÍK, Jan: *Nástin organizačního vývoje státobezpečnostních složek Sboru národní bezpečnosti v letech 1948-1989*. In: Sborník archivních prací, roč. 41, 2 (1991), s. 447-510

³⁵⁾ AMV H-677.

³⁶⁾ AMV H-677.

³⁷⁾ Tak např. J. Šindlar, Wilferův spolupracovník, o němž dále ještě hodně uslyšíme, při výslechu ke své protektorátní činnosti na začátku 60. let uvádí: „Svou mladickou hloupost a nerozvážnost jsem se snažil a snažím napravit poctivou prací a spoluprací s bezpečnostními orgány. Od roku 1945 jsem byl řízen nejdříve ss. Filkem, Josefem Plechatým (orgáni dr. Plačka), kterým jsem v prvé řadě měl za úkol hlídat Josefa Vondráčka. Od roku 1952, tj. 10 let spolupracuji s ministerstvem vnitra.“ H-677.

³⁸⁾ Zároveň viděl „temný boj západních mocností proti té cestě, kterou nastoupila NDR a ČSR.“ AMV, H-677. Zdá se, že Wilferova obava z války jako člověka, který ji alespoň zpovzdálí poznal, přinejmenším během svého slovenského intermezza, byla upřímná, setkáváme se s ní v různých dalších zprávách.např.: „Během rozhovorů v poslední době se Havlíček projevuje jako osoba mající strach z války, v jejíž nutnost věří a zdá se, že se snaží navazovat i styky s nepřátelskou, rozvědkou, aby si získal alibi.“

³⁹⁾ K tomu dále: „Všechny konzuláty a zastupitelské úřady zaměstnávaly více či méně zaměstnanců české národnosti, kterých pokud možno, využívali ke zpravodajské činnosti jednak proti Němcům prostřednictvím národního hnutí a odboje a současně i proti budoucímu uspořádání čl. režimu, který měl přijít po válce.“ AMV 305-410-2. Nebylo by ovšem správné nepřipomenout, že Wilfer se pohyboval jen v tom diplomatickém prostředí, které bylo za války v protektorátu možné, tedy satelitů Německa, především pak v okolí slovenského a maďarského konzulátu

⁴⁰⁾ AMV H-677.

⁴¹⁾ Tamtéž.

⁴²⁾ AMV H-677.

⁴³⁾ H-677. Jsou to tedy ty důvody, o nichž jsme hovořili v úvodu. Ovšem svůj úkol nesplnil beze zbytku: „Zpravodajské využití jeho osoby bylo až dosud neúčelné“. Přitom znal rezidenty a konfidenty Gestapa a SD, kteří žijí na území ČSSR a tvoří „v současné době zvlášť nebezpečnou bázi americké a západoněmecké rozvědky.“

⁴⁴⁾ Tamtéž. Tak měla StB např. zcela pod kontrolou vzájemný kontakt K. Wilfera, Fr. Zelenka, o němž dále uvedeme více a malíře Adolfa Jelínka Alexe, prominentního malíře první republiky a protektorátu, vlnjkaře a vynálezce „plnicího“ štetce, s jehož především grafickými listy (jeho zálibou byli koně a jezdcí) se dodnes setkáváme v aukčních síních a galeriích. AMV, H-677.

Na K. Wilfera byla nasazena celá řada bývalých konfidentů Gestapa, fašistů a vlnjkařů, kteří se stali agenty StB. Osud každého z nich by byl námětem na obširnou studii, nakolik se jejich válečné a poválečné osudy proplétaly.

⁴⁵⁾ H-677.

⁴⁶⁾ Retribuční vězeň A. Havránek k Wilferovi vypovídal v r. 1949, kdy uvedl okolnosti založení této strany. Později byl jako agent StB (pod krycím jménem Jirásek) úkolován právě k jeho osobě. Kruh kolem Wilfera se postupně uzavíral i díky dalším agentům StB, kteří měli prověřovat jeho spolehlivost. Havránkův synovec E. Šimák, který jej vychovával, se stal rovněž agentem StB a přinášel zprávy o Wilferovi aktuálním zaměstnání apod.

47) AMV H-677.

48) Tamtéž.

49) Wilferovy aktivity ve prospěch čs. rozvědky, I. správy MV jsou v současné době předmětem zájmu Úřadu pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu.

50) V materiálu Správy vyšetřování StB ze dne 27.4. 1965. AMV H-677.

51) AMV H-677, sv. 33, Zpráva z 31.3. 1954, podle níž měla StB monitorovat, zda byla relace opravdu odvyšilána.

52) AMV H-677. Poté se Wilfer definitivně odstěhoval z Prahy za svou rodinou do malebného východočeského městečka s krásným hradem Pecka. Rodina byla poprvé po letech pohromadě.

53) Podle oběžníku MV, přílohy k č.j. Z/II-3064-16/2-46-1, kterým byly pro potřebu především retribučního soudnictví rozpracovány fašistické strany ve smyslu dekretu presidenta republiky č. 16/1945 Sb. (ověřit). Odtud i další údaje. Podobně AMV 325-134-5.

54) AMV 325-137-6. Zmiňuje se o něm okrajově (právě v souvislosti s Gajdovým experimentem), podobně jako o některých dalších protagonistech našeho příběhu, také BRANDES, Detlef: *Češi pod německým protektorátem*. Praha, Prostor 1999, s. 33.

55) O vývoji názvu dnešní Opletalovy ulice LAŠTOVKA - Marek, LEDVINKA, Václav a kol: *Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství*, 2. díl (O-Ž) Praha, Libri 1998, s. 29-31.

56) O tom výslovně nad jiné povolán příslušník SD dr. W. Pffaf, který uvádí, že „*činnost pražského SD vyznačovala se prakticky i teoreticky dualismem a to mezi SD - Leitabschnitem a SD - úřadovnou v Praze.*“ Kromě kompetenčních sporů se jednalo o to, že časem se vedoucí služebna hlavně za vedení Jacobiho omezila na analýzu zpráv a z nich plynoucí „politikaření“ a neměla již vlastní zpravodajské spojení na rozdíl od podřízených úřadoven. AMV fond 52-53-3.

57) AMV fond 305-422-2, fond 2M 11135.

58) Podle poválečného dobrozdání SD-manna dr. W. Pffafa. AMV fond 52-53-3.

59) Jeho otec snad Kurt Brass, profesor chemie na německé technice v Praze a ve školním roce 1938/1939 její rektor. Podle R. Hemmerle, *Sudetenland-Lexikon für alle, die das Sudetenland lieben*. Würzburg, Adam Kraft Verlag, 1990, s. 85.

60) AMV 325-137-6. Sám Jiří Arvéd Smíchovský, doktor práv a filosofie pocházející z Prahy byl rozsáhle vzdělaný člověk v okultních vědách, kabale, znal hebrejštinu, věnoval se teurgii. Tyto své znalosti a známosti využíval nejen k vypracování příslušných zpráv z toho prostředí, ale přímo k udávání. Udál např. spisovatele a překladatele Weinfurtera, Jana Kefera a další. AMV 305-693-1, též 52-1-527. Podle J. Vondráčka Dr. Pffaf se zúčastnil polského tažení, vrátil se sice zpět, ale Vondráček, který jim byl do té doby řízen, byl již nadále obhospodařován zpravodajsky Sorgenfreiem.

Byl odsouzen MLS, ovšem po válce se dosti volně pohyboval po ZOB, vypracovával různé elaboráty o organizaci německého zpravodajství, které byly snad částečně využity při výstavbě československého, lidově demokratického bezpečnostního aparátu. Ve vězení měl údajně přestoupit na judaismus a ve stavu polovičního šílenství vykonat na sobě obřízku, „*infikoval se a zemřel sepsi.*“

Podle Wilfera však právě díky jemu byly orgány vnitra špatně informovány, protože ten „*ve snaze si polepšit a ukázat dobrou vůli, mluvil i o věcech, o nichž nevěděl a tím je zkrusoval.*“ K. Wilfer byl zdrojem informací nejen pro StB, ale i pro historiky a filmaře a v únoru 1962 jej navštívil v doprovodu pracovníka ústavu dějin čs. armády režisér Otakar Vávra. „*Účelem bylo zjištění některých podrobností pro dokumentární film o Heydrichiádě, který má jít v květnu 1962.*“ Wilfer je přijal velmi přátelsky s tím, že rád poradí, protože filmy s okupační tematikou „*nejdou dělány věrohodně tím, že špatně vystupují organizace nacistických složek...Ochotně nakreslil systém organizace bezpečnostních složek SD a jmenoval jemu známé velitele.*“ AMV H-677.

61) Tento dům má podivuhodnou historii a více než pohnuté byly osudy jeho majitelů a nájemníků. Jako by byl průsečíkem pohnutých událostí 30. a 40. let 20. století. Do tohoto domu dnes dochází řada badatelů dychtící seznámit se s novodobou historií, protože v budově je dnes sídlo naší badatelný.

62) AMV fondy 305-331-3, 325-72-1.

63) AMV 52-1-527. Vyslání německých zpravodajců do koloniálního kursu v Itálii zapadá do doby vrcholného válečného vzepětí Německa na africkém válečném poli a měl sloužit pro umožnění koloniální správy dobytých území ve střední, subsaharské Africe. Podle J. Vondráčka se měl Sorgenfrei učit „*dvě ústřední řeči jakýchsi černošských kmenů ve východní Africe a to Uruuhaleli, nevím, zda-li si to pitomé jméno dobře pamatují, ale tak to znělo...*“.

Vondráčkovo datum je asi správné, a Wilferovo tvrzení o pozdějším odchodu Sorgenfreie bylo vyvráceno státní bezpečností, která dohledala na Vondráčkovo sdělení protektorátní Večer, v němž byla indiskreci a neopatrností cenzury zveřejněna 22.1. 1941 fotografie německých důstojníků z italské koloniální školy, mezi nimiž byl bezpečně poznán právě Sorgenfrei. StB jednala o zápůjčku vázaných novin a pořízení kopií oficiálně se Státní vědeckou (univerzitní) knihovnou. AMV H-677.

64) Hysterii v řadách StB o propojení sítí SD se západními tajnými službami navíc podporoval i takový zjev jako konfident Gestapa J. Vondráček, který mj. tvrdil, že ji J. Mrkvička, když byl oním komisařem v západních Čechách, v Plané u Mariánských Lázní a Völklová pocházela z nedalekého Zadního Chodova, napojil na „Američany“. O nevěrohodnosti J. Vondráčka svědčí spousta dokladů. Vondráček se např. I. Milénovi přiznal, že všechny jeho výpovědi od 1945 jsou nepravdivé, po zatčení Milénové však opět s velmi pragmatických důvodů tvrdil, že k tomuto kroku byl Milénem donucen. Opravdu mistrovské pokrytectví v okamžiku, kdy věděl, že bude zvláště ceněn, pomůže-li v daných intencích očernit bývalého vysokého důstojníka StB.

Ženy, které zpravodajsky pracovaly, byly často muži - a to na obou stranách „barikády“ - oceněny i po ženské stránce, takže Wilferova charakteristika jeho blízké spolupracovnice Völklové před orgány StB, mohla vyvolat sympatie a

porozumění u jeho partnerů, když jí vylíčil následovně: „Celkem ošklivá...žádná prsa, dělala ze sebe důležitou...v té době chtěla mít stále chlapce a dala by pro chlapa všechno, proto, že byla nehezka, neměl o ni nikdo zájem.“ AMV fond 325-72-1.

⁶⁵⁾ AMV 305-331-3.

⁶⁶⁾ AMV Z-10-115.

⁶⁷⁾ AMV H-677.

⁶⁸⁾ Trestní oznámení a rozsudek AMV fond 52-43-4.

⁶⁹⁾ AMV H-677.

⁷⁰⁾ AMV 325-136-9.

⁷¹⁾ Tamtéž

⁷²⁾ Rozsudek byl vyneseno 2. listopadu 1966. AMV H-677.

⁷³⁾ H-677. Jednorázové výjezdní vízum na pokyn cizineckého odboru federální správy pasů a víz udělilo 5.2. 1971 příslušné krajské oddělení Praha.

Na počátku 70. let, v době nejužší normalizace se vystěhoval i Josef Nachtmann, konfident Gestapa z okruhu firmy Glawa, který v případě K. Wilfera také sehrál svou roli. Sledovat jeho kariéru nevšedního udavače, která byla v odborné literatuře nejdnou popsána, by však bylo námětem pro samostatnou studii.

12. 4. 1976 byl podán návrh na uložení svazku do archivu. Podle závěrečné zprávy, která se v takovýchto případech vyhotovovala, zapříčinili K. Wilfer likvidaci nejméně 7 ilegálních skupin, zatčení 100 občanů, z nichž bylo 20 popraveno a 10 zahynulo.

⁷⁴⁾ AMV arch.č. 595576/MV. Pro spolupráci byl získán již ve vězení, po propuštění byla spolupráce obnovena v dubnu 1954 a ukončena v 1964, protože orgány StB nesplnily své sliby ohledně získání bytu (za dobu spolupráce mu bylo vyplaceno 8 890 Kčs), podobně jako v případě K. Wilfera. Bytová otázka za socialismu byla zřejmě i pro StB těžko rozlousknutelným oříškem. Byl úkolován do zahraničí (hrál ve zpravodajské hře s BND) a do prostředí české šlechty.

⁷⁵⁾ Uvádí odkazy na Gothajský almanach, kde je jeho rod uváděn a na Riegerův slovník naučný. Jeho otec byl podle jeho udání zemským hudebním referentem, spisovatelem a skladatelem. Narodil se v r. 1864 a zemřel roku 1936. Matka byla dcerou zemského advokáta a profesora na české univerzitě Ed. Gundlinga. Sám studoval na německé univerzitě práva v letech 1919-1923, ale nebyl členem žádných německých spolků, naopak se odvolává na své zásluhy při založení čsl. numismatické společnosti a čsl. rodopisné společnosti. Nicméně na začátku 30. let vydával německý Illustrierte Woche a v roce 1931 začal vydávat Rodopisnou encyklopedii Československa. V l. 1932-1934 byl advokátem u mezinárodního soudu v Addis Abebě, odkud byl, jak víme odjinud, odvolán pro podezření ze spolupráce s 2. oddělením francouzského generálního štábu- vojenskou rozvědkou. V roce 1936 vstoupil do Panevropské unie založené po první světové válce Coudenhovem-Kallergim majícím své panství v západočeských Poběžovicích. Podle rodokmenu, který ve vězení také vypracoval jako přílohu svého životopisu, byl mezi jeho příbuznými (bratřenci) Günther d'Alquen, redaktor Völkischer Beobachtera a Rolf d'Alquen, vydavatelů tisku SS Schwarze- Korps. Byl zpřízněn i s R. Bienertem, takže vlastně po sňatku jeho syna s dcerou Peroutky i s tímto liberálním novinářem. Z matčiny strany do jeho rodiny patřil i prof. Drachovský, předseda protektorátní Národní rady.

Procházka neztrácel zřejmě nikdy životní elán a energii, ve vězení vypracoval několik zajímavých plánů na zvelebení ČSR. Navrhoval např. zřízení kolonie Československé Somálsko, kam měli být mj. na určitou dobu vysídlováni čs. občané, s hlavním městem Mogadyšovem, v tom zřejmě zúročil své zkušenosti z afrického rohu. Dále to byl plán na tajný státní výzkumný ústav pro televizi, dálkové řízení, rozbíjení atomů a plutoniou energii, návrh na řešení dopravní situace v Praze a zřízení metra AMV 2M 10 490.

⁷⁶⁾ Podle tzv. Společného programu fašistických složek českých, vydaných fašistickým akčním komitét (NAK) 16. června 1939, jednalo se o deset bodů, které charakterizují český fašismus jako takový. Norimberské zákony měly být aplikovány bez zbytku na území Protektorátu, dále se otevřeně hovoří o „dořešení“ židovské otázky, vedle toho přistupují i momenty sociální jako povznesení životní úrovně aplikací sociálního systému říše v protektorátu a v neposlední řadě zajištění stejného právního postavení s Němci pro „konstruktivně státoprávní“ Čechy. Přiloženo k soudnímu spisu R. Procházky KST Praha 15205/47. SOA Praha.

⁷⁷⁾ AMV fond 325-112-4.

⁷⁸⁾ Uvedeno ve vývodním spise z 24.7. 1947 proti obžalobě státního zástupce. SOA Praha KST Praha 15205/47. Tam dále o jeho několika memorandech, která koncipoval pro berlínská úřední místa. Zastával se v nich českého národa, apeloval na vrácení odtržených území apod. a byl kvůli nim Gestapem také dočasně zatčen.

⁷⁹⁾ Zpráva mjr. J. Kadlece Správě Pasů a víz MV z 20.6. 1966. AMV 325-112-4.

⁸⁰⁾ tamtéž. Zprávu opět vypracoval mjr. Kadlec. Procházka nebezpečnost jako spolupracovníka StB na rozdíl od mnoha jiných českých fašistů a konfidentů Gestapa a SD, kteří jistě nepožívali ve svém okolí valné důvěry a jejich styky se omezovaly na jim podobné prostředí, spočívala v tom, že byl podle vlastních slov ve styku se svými vrstevníky „z řad bývalé šlechty“: Egonem Kolovratem, Ervínem Schönbornem, Hugo Dačickým, Fr. Lobkovicem ale také s historiky a archiváři.

⁸¹⁾ V již uvedeném vývodním spisu z 24. 7. 1947 proti obžalobě uvádí: „Německý redaktor L. „Uberlacker hrál 1939 zvláštní politickou roli a po zřízení protektorátu byl oficiální spojkou mezi Českým národním výborem a německými místy, takže já, který jsem jednal za Český národní výbor, jsem byl nucen s ním býti ve styku. Že Uberlacker později se stal úředníkem SD a pomocí DNB udělal ze své DNB - kanceláře skrytou SD-Stelle, nemohl jsem vědět a ostatně to tehdy nikomu z nás nebylo známo. Já jsem s Uberlackerem udržoval styky stále a intervenoval jsem jeho prostřednictvím v nutných záležitostech ve prospěch českých lidí.“ SOA, KST Praha 15205/47.

⁸²⁾ Tamtéž.

⁸³⁾ Generálním referentem, tedy výkonným vedoucím byl jmenován Fr. Teuner, ale skutečnou mocí disponovali němečtí poradci z řad HJ, kteří byli přiděleni jednotlivým oddělením. Jejich vedoucím byl zprvu E. Schaschek a později Kurt Hora. Vrchním dozorem nad Kuratoriem pak pověřen standartenführer ing. Ferdinand Fischer, ředitel pozemkového úřadu a zároveň Frankův výkonný činitel v jeho funkci pověřence pro posílení říšské myšlenky.

Ústředí Kuratoria tvořilo několika skupin: 1. organizační, 2. tělovýchovná, 3. duchovní výchova, 4. sociální výchova a později přibyla 5. skupina pro pracovní nasazení české mládeže v říši. Kuratorium zasahovalo do celého protektorátu a z toho důvodu jej organizačně rozdělilo na 11 oblastí při respektování regionálně historických celků (Pošumaví, Blatensko, Horácko apod.), které se skládaly z politických okresů, v nichž působili okresní pověřenci.

Mezi hlavními funkcionáři Kuratoria se záhy profilovaly dvě ideové platformy. Skupina vysloveného fašisty J. Pipoty, která plédovala pro úplné poněmčení českého národa, neboť jej považovala pouze za „odpadlý“ německý kmen (a nebyla tedy vzdálen představě „Rückvolkung“ německých poradců, jak dále uvidíme) a umírněnější, ne-li však z dlouhodobého hlediska nebezpečnější názorová platforma kolem Fr. Teunera, která snad pod vlivem historických studií docenta J. Klimenta snila o jakési obnově Svaté říše římské nebo evropské federaci rovnoprávných národů. Kuratorium organizovalo řadu výcvikových táborů pro své funkcionáře, kde se kladl důraz na tělesný výcvik a duchovní výchovu v říšskoněmecké myšlence. K tomu účelu vydávalo několik časopisů - Zteč, Správneho kluka, což byl méně zdařilý pokus o pokračování zastaveného Foglarova Mladého hlasatele, Dívčí směr a Náš směr. Pod jeho vedením se uskutečnilo několik významných celoprotektorátních akcí jako Dny mládeže, v podstatě lehkotletické přebory, které v létě 1943 vyvrcholily v Praze, o rok později Týden mládeže a akce Umění mládeži. Provádělo též zotavovací akci pro pracující mládež z odkazu R. Heydricha.

Ke konci války se Kuratorium podílelo na organizování zákopových prací v Horním Rakousku a na Moravě a svou činnost neslavně ukončilo fraškovitým pokusem o vytvoření vojenské jednotky, dobrovolnické Svatováclavské roty, jejíž činnost však skončila vypuknutím květnového povstání. Blíže slovníková příručka *Český antifašismus a odbo.* Praha, Naše vojsko 1988, s. 185.

⁸⁴⁾ S akcentem na ostatní členy skupiny a jejich zázemí a vzájemné vztahy přibližuje jejich osudy A. Hájková v Terezínských listech (v tisku).

⁸⁵⁾ Jan Svoboda pocházel ze středostavovské úřednické rodiny, studoval na arcibiskupském gymnáziu v Praze. Jeho zájem o historii a bezpochyby latentní nesouhlas s dobovou politickou elitou (nebo byla koincidence opačná?) jej přilákal, podobně jako některé další vzdělance, do Rukopisné společnosti (právě obhajoba rukopisných falz byla určitým krystalizačním jádrem části české pravice) a později do studentského klubu Vlajky (snad k 15.5. 1937), z něhož později vznikla mládež Vlajky s vedoucím MUDr. Františkem Teunerem. Svobodova činnost ve Vlajce je poměrně obtížně rekonstruovatelná, neboť není dochován archiv této organizace a můžeme se opřít kromě torzovitých pramenů vlajkařské provenience jen o údaje členské kartotéky a poválečné výpovědi. Z ČNST Vlajky vystoupil, jak sám uvedl, kvůli jejímu proněmeckému zaměření (můžeme věřit jeho nespokojenosti jako národovce - „rukopisce“, nebyl by to jistě případ ojedinělý) někdy na jaře r. 1940. Při svém odchodu za prací do Brna byl však E. Chalupou, později mimořádně „zdatným“ kuratoristou a instruktorem Svatováclavské roty, požádán, aby se zapojil do tamní organizace mládeže a pomáhal v činnosti, resp. dohlížel na činnost vedoucího vlajkařské mládeže v Brně Pekelského. Později byl přímo jmenován komisařským pověřencem náčelnictva mládeže pro Brno, ta však čítala jen kolem 20 členů. V říjnu 1941 se vrátil z Brna do Prahy a jeho spolužák z arcibiskupského gymnázia Jiří Málek jej vyzval, aby se stal zaměstnancem vlajkařského ústředí a pro Mála zpravodajsky pracoval. V únoru 1942 byl Málkem uveden do Teunerovy skupiny vlajkařských „renegátů“, která se od začátku tohoto roku začala pravidelně scházet v bytě u Janatků jako ideologické a organizační jádro budoucí mládežnické organizace - Kuratoria. Po formálním vzniku Kuratoria 16.7. 1942 byl Svoboda začleněn do organizační sekce, zúčastnil se rovněž prvního výcvikového tábora na Slapech.

Svoboda svou zpravodajskou činnost pro Mála obhájoval tím, že věřil Málkovi, který jej přesvědčoval, že pracuje pro Velen Fanderlíka a tedy pro západní zpravodajské služby. Velen Fanderlík byl za první republiky skautským činovníkem, dle laskavého sdělení Dr. M. Mudry vedl především školy lesní moudrosti. V r. 1939 uprchl do zahraničí, sloužil u československé samostatné obrněné brigády. Po únoru 1948 odešel do exilu podruhé. Málek byl od r. 1933 skutečně skaut a Fanderlíka mohl znát, jejich spojení během války je však iluzorní. Není to, jak ještě uvidíme, zdaleka ojedinělý případ, kdy nezkušení lidé jsou zmanipulováni tzv. „pod cizí vlajkou“. AMV 302-206-13.

⁸⁶⁾ Podle poválečné Mareškovy výpovědi na ministerstvu vnitra z 20.9. 1946. AMV fond 301-97-1.

⁸⁷⁾ Málkova výpověď AMV fond 300-13-5.

⁸⁸⁾ Během první světové války obdobným způsobem vypukla tzv. knoflíková aféra, kdy představitelé domácího odboje v obavě, že vzkaz převážený ze Švýcarska na motáku v knoflíku je provokací, oznámili celou věc policii. Následovala persekuce Charlotty a Alice Masarykových, kterou svou odvahou a korektností mírnil pražský policejní úředník a později vítaný host v Masarykově rodině dr. Josef Kieslinger. Byl spolujednatel domu, v němž dnes sídlí naše badatelna a v příštím čísle sborníku mu věnujeme samostatnou stať.

⁸⁹⁾ Ke skupině snad okrajově přínáležela i slavná česká malířka Marie Čermínová, snad v souvislosti s poskytováním úkrytu židům. „Paní Toyen uvedl Svoboda ve své zprávě a sice oznámil, že podporuje ilegální skupinu Mareška.“ tvrdí alespoň po válce Pfitsch a jistě ne bezdůvodně. AMV 300-13-5.

⁹⁰⁾ AMV 300-13-5. Svobodova výpověď.

⁹¹⁾ AMV 300-13-5. Pfitschova výpověď z 9.12. 1946.

⁹²⁾ Protokol s Harry Rustem z 11.9. 1946. Po svém druhém zatčení Gestapem byl v listopadu 1944 převezen do Drážďan k vyšetřujícímu soudci lidového soudu, kde se setkal s Mareškou. Ten mu potvrdil že vše udal Svoboda, neboť on i Logaj viděli na Gestapu jeho zprávy s registračním číslem 276. AMV 305-117-4. I on se stal po válce agentem StB a zdá se, že se podepsal na skupině Křesťansko demokratické strany na počátku 60. let, kdy ing. Cuhra a další stanuli opět

před soudem.

⁹³⁾ AMV 300-13-5.

⁹⁴⁾ AMV 300-13-5. Výpověď Svobody. Zcela podobně vypovídá i další do případu zaangażovaný příslušník Gestapa a nám již známý Jan Schilf (někdy i Szilf), „Sobik“: „Podotýkám, že Mareška byl sledován a každý jeho pohyb kontrolován ve snaze zjistiti společníka Marešky, totiž funkcionáře komunistické strany“. AMV 305-117-4. Schilf také uvádí, že k zatčení prvního ze skupiny Logaje Bohumila Leina došlo z popudu J. Svobody.

Víme-li, že podobně ostražitě byli zřejmě sledováni i další členové skupiny, básník František Listopad, neboť v něj se Jiří Synek převtělil, unikl z tenat Gestapa na poslední chvíli

⁹⁵⁾ Logayova skupina byla pod kontrolou agenta Nutila-Nového, který Pfitschovi hlásil, že Logay chce provádět výcvik ve zbrani. Proto byl do skupiny nasazen provokatér, příslušník Gestapa Jan Schilf, který se pod krycím jménem Sobik vydával za polského důstojníka Armije krajowej. Samozřejmě že B. Logay žádným arsenálem nedisponoval a v tomto duchu údajně i Schilf alias Sobik, který měl výcvik ve zbrani vést, referoval o pouhé organizaci mladých fanatických studentů. AMV 305-117-4. Protokol s J. Schilfem z 16.9. 1946.

⁹⁶⁾ Svoboda nebyl jen běžným V-mannem, ale rezidentem, který pro Pfitsche získal řadu dalších konfidentů. Některé z nich přímo v Kuratoriu, kde měli vytvořit zpravodajskou síť. Svoboda pak ze služeb Gestapa, v nichž se podílel na zatčení okresního pověřence Kuratoria v Lounech a později hlavního pověřence pro Podbrdsko Stanislava Reichmanna a zavínil zatčení ještě několika dalších osob, přešel k SD. Podle Pfitsche si Gestapo Svobody velmi vážilo a získalo od něj řadu cenných informací. Údajně i sám Málek varoval Svobodu před následky jeho činnosti v případě, že německo prohraje válku. Ten mu měl odpovědět zcela fatalisticky, že „když se člověk do něčeho dostane, že to pak již musí dělat.“

Svoboda postupoval i v zaměstnání. Nejenže se stal vedoucím spojovacího referátu generálního referenta Teunera v personálních záležitostech, ale byl rovněž zapojen do inspekční služby Kuratoria, jejíž německý název „Berichtwesen“ je více než výmluvný. Ke konci války byl jmenován zvláštním pověřencem pro otázky uprchlíků a opevňovací práce při Kuratoriu a za svou činnost byl 15.3. 1945 vyznamenán Svatováclavskou orlicí.

⁹⁷⁾ Schůzkám mladých přátel byli přítomni Mareškoví rodiče, což vedlo podle Pfitsche k jejich zatčení. „*Rodiče Mareškoví byli zatčeni, poněvadž Svoboda ve svých zprávách uvedl, že byli přítomni ilegálním schůzkám Mareškovy skupiny a poněvadž měli vědět o Mareškových zbraních.*“ AMV 300-13-5.

⁹⁸⁾ M. Nakonečný, c.d. s. 150.

⁹⁹⁾ AMV 300-13-5. Popis cesty na Slovensko též 302-371-35.

¹⁰⁰⁾ Kavárny byly po celá desetiletí centrem společenského ruchu. Valdek a naproti stojící „Hlavovka“ a jen o kus dále pověstná „Demínka“ byly místy, kde se tedy přirozeně kromě počestných vinohradských „kondelíků“, scházeli konfidenti SD, Gestapa, StB a kdo ví jakých dalších služeb. Vstoupila do „historie“ a je jen škoda že nepřechkala 90. léta 20. století, kdy všechny tři podniky vzaly nenávratně za své. A jsou-li snad obnoveny, jako Demínka, pak již s jiným interiérem a mobiliářem. Zmizela křesla a stoly u nichž seděli smutní hrdinové zpravodajských her.

¹⁰¹⁾ 14.9. 1945 podal Josef Pospíšil (tedy J. Vondráček) zprávu ministerstvu vnitra s názvem „*Záhuba cyklistického závodníka Vojtěchovského*“, v němž líčí shora uvedený děj. O Eichlerovi otevřeně píše, že byl jeho, tedy Vondráčkův „pomocný“ agent od něhož přebíral zprávy. 305-318-6. Upozorňuji na dichotomii: Bezvýznamný Eichler vyšetřován bezpečností a předán MLS, jeho řídicí orgán, který tento fakt přiznává, zůstává na svobodě.

¹⁰²⁾ NKVD se „vyvinula“ v 30. letech z GPU, tyto smutně proslulé sovětské služby tedy neexistovaly souběžně. Blíže Encyklopedie špionáže, s. 150-151 a 232-233.

¹⁰³⁾ AMV 305-584-3. Eichler byla pak vyslán ke spojovacímu úřadu protektorátních odborů (NOÚZ) k Německé pracovní frontě (DAF) v Linci, který měl na starosti péči o české dělníky nasazení v Rakousích. V březnu r. 1945 pak působil jako dozorce („Ortsbetreuer“), a to prý surový a bezohledný, při zákopových pracích v Slavoníně u Olomouce, které také organizovalo Kuratorium. Konec války jej zastihl mezi partyzány, kde také v bojích utrpěl zranění.

¹⁰⁴⁾ H-677. O krycí firmě Glawa a okruhu konfidentů kolem ní blíže TOMÁŠEK, Dušan: *Konfidenti*. Praha, Orbis 1991.

¹⁰⁵⁾ AMV H-677.

¹⁰⁶⁾ H-677. StB dlouhá léta věřila, že Vondráček byl již předválečným agentem IS. Bez dokladů z příslušných archivů je tato informace těžko verifikovatelná.

¹⁰⁷⁾ AMV fond 325-104-2.

¹⁰⁸⁾ AMV 585936/MV.

¹⁰⁹⁾ MV 519301/MV. K tomuto tajnému, i pro české zaměstnance a funkcionáře Kuratoria nepřístupnému návrhu, se dostal náhodou jiný zaměstnanec ústředí Kuratoria L. Válek. A to díky lenosti a pohodlnosti německé sekretářky šéfa německých poradců v Kuratoriu E. Schascheka, slečny Hildě Schubertové, které ve volných chvílích pomáhal v kanceláři. V září nebo říjnu 1943 - Válek nevěděl přesně, jí pomáhal s opisem tohoto asi desetistránkového dokumentu, který byl vyhotoven na příkaz H. Himmlera, který vedle své policejní funkce a vedení černých smrtihlavů byl - jak příznačně- zároveň říšským komisařem pro upevnění „němectví.“ Gladrow jej vyhotovil údajně v originále a dvou průklepech mj i pro ing. Ferdinand Fischera, který vedle své funkce vedoucího Pozemkového úřadu byl pověřen hlavním dohledem nad Kuratoriem. Abychom viděli, jaké náhody někdy rozhodují o podstatných záležitostech, uveďme doslovný Vaňkův citát: „Nabídl jsem se Schubertové, že jí to pomohu opsati , což ona s povděkem přijala a odběhla si někam do města.“ Válek využil příležitosti a seznámil s písemností svého představeného Fr. Teunera, který se pod zdrcujícím dojmem návrhu svých chlebodárců, ihned odebral za politickým sekretářem E. Háchy doc. J. Klimentem na poradě, kde nabízel svou rezignaci na funkci v Kuratoriu. V mezidobě L Válek opsal plán i pro sebe a zároveň si jej přeložil do češtiny. Od Teunera se o celé věci dovědělo několik dalších vyšších funkcionářů Kuratoria (M. Vochoč, Vl. Dejmeck, Dr. Victorin, M. Pechová, Mírko Potužník). Prostředky pro poněmčení české mládeže (podle autora se mělo

jednat ale jen o pouhý „Rückvolkung“ neboli vrácení k původní německé národnosti) v rámci působnosti autora a tedy Kuratoria měly být učňovské domovy a tábory mládeže. Gladrow v těchto také vypracoval návrh vládního nařízení o domovech mládeže č. 69/1944 Sb. Podle něho měly být zřizovány pro mládež, jejichž pracovní místa byla daleko od místa bydliště a ke konci války jich bylo asi dvacet. Gladrow pro úspěch svého plánu navrhoval likvidaci české inteligence, vedoucí vrstvy, aby se národ omezil „na masu pracovníků, kteří by jednak postupně odumírali, jednak by byli asimilováni zařazením do práce v Říši a to roztržštěně“. (Pro potřeby tohoto procesu českou mládež rozdělil do 6 skupin (A-F). AMV 305-117-4.

Rozdělení české mládeže vychází ze známé Heydrichovy diferenciacie českého národa, s kterou vystoupil krátce po svém příchodu do Prahy. Gladrow vychází z politického přesvědčení a národního citění, které vzájemně kombinuje podle jejich intenzity následovně: a) politicky souhlasící a schopni zapření vlastní národnosti, b) politicky nespolehliví a schopni zapření vlastní národnosti, c) politicky odmítaví a schopni zapření vlastní národnosti, d) politicky souhlasící a neschopni zapření vlastní národnosti, e) politicky nespolehliví a neschopni zapření vlastní národnosti, f) politicky odmítaví a neschopni zapření vlastní národnosti. Podle Gladrowa by poslední dvě skupiny měly být po prokázání činů (zřejmě říši nepřátelských) předáni „policejní justici“. Skupiny c a d by byly postupně rozřazeny do skupiny a nebo f. Skupina b by se dala získat pro skupinu a. Od tohoto postupu si Němci slibovali získání značného počtu kvalifikovaných dělnických sil a zároveň k odstranění nespolehlivé části české mládeže. Časový horizont celé akce odhadoval Gladrow na pouhých 3-10 let. AMV 301-97-5. Snad také z tohoto zdroje vycházel pověstný Frankův projev v dubnu 1944 v Karlově Studánce.

¹¹⁰⁾ AMV 519301/MV.

Spolupráce byla obnovena na počátku 80. let, kdy byl úkolován do akce Simeon vedené proti disidentu Rudolfu Slánskému. Oba pracovali v jednom podniku a měli shodou okolností chaty ve stejné obci. Potužník, tehdy aktivní člen Československé strany lidové na Praze 4, nositel stříbrné medaile za rozvoj obvodu z r. 1980, tedy uvědomělý aktivní budovatel socialistické vlasti na bázi Národní fronty a fašista, tedy nutně i antisemita, samozřejmě s ochotou přijal úkol proti synovi Rudolfa Slánského. Projevil ochotu jej „nabourat“ a „spolupracovat s orgány“, ale pro nedostatek vzájemných kontaktů z nasazení sešlo. AMV 758796/MV.

¹¹¹⁾ AMV 92089/MV Snad jen pro zajímavost uvedme, že po svém propuštění pracoval jako instalatér a u spolupracovníků (v profánním slova smyslu) nebyl oblíben, „jelikož prosazuje neustále zpevňování norem a poukazuje na jejich nedostatky“. Zkrátka všestranný úderník....

¹¹²⁾ AMV 903289/MV.

¹¹³⁾ AMV 357552/MV.

¹¹⁴⁾ AMV 305-330-7, 305-571-8 (výpověď podívat se) 46856/MV. Ve svazku mj. uvedeno, že v jeho případě nehrozí nebezpečí emigrace, protože je v nepřátelském vztahu k I. Ducháčkovi a ten by se v zahraničí postaral o jeho likvidaci. Naopak se těšil dřívější přízni A. Opaska.

¹¹⁵⁾ AMV 325-137-6.

¹¹⁶⁾ AMV 640403/MV.